

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені
Володимира Винниченка**

С. В. Куркіна

**Програма й методичні рекомендації до вивчення курсу
«Зарубіжна художня культура» для студентів мистецьких й
музично–педагогічних факультетів педагогічних університетів**

Кропивницький – 2018

ББК
УДК 7(100)(073)
П78

ISBN

Куркіна С. В. Програма й методичні рекомендації до вивчення курсу «Зарубіжна художня культура» для студентів мистецьких й музично–педагогічних факультетів педагогічного університету – Кропивницький: – 2018. – 59 с.

Рецензенти:

Стратан–Артишкова Тетяна Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри музично–теоретичних та інструментальних дисциплін мистецького факультету ЦДПУ імені Володимира Винниченка;

Черкасов Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор кафедри музично–теоретичних та інструментальних дисциплін мистецького факультету ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

Рекомендовано методичною радою
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету
імені Володимира Винниченка
протокол № 4 від 21 лютого 2018 року

ББК

ISBN

С.В. Куркіна, 2018

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Зміст навчальної програми курсу	5
Тематика лекцій література, питання для самоконтролю	5
Теми семінарських (практичних) занять	13
Теми, що виносяться на самостійне опрацювання. Рекомендована література для підготовки до екзамену	16
Питання екзаменаційних білетів	27
Методичні рекомендації з підготовки до екзамену	29
Критерії оцінювання знань студентів на екзамені	33
Словник термінів	38
Основна й художня література рекомендована для підготовки з екзамену	56

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс «Зарубіжна художня культура» завершує процес художньо–педагогічної освіти студентів–магістрантів на мистецькому факультеті педагогічного університету і готує випускників до проведення уроків культурологічного спрямування в загальноосвітній школі. Зокрема йдеться про уроки художньої культури, музичного мистецтва, роботу з організації музичних й театральних колективів, різноманітних заходів, проведення художньо–естетичної роботи серед учнівської молоді.

Серед дисциплін, засвоєння яких є необхідним для вивчення даного курсу є наступні: історія світової художньої культури, художня культура з методикою викладання, естетика, етика, історія зарубіжної музики, історія театального мистецтва, релігієзнавство, основи матеріальної культури, історія образотворчого мистецтва та архітектури, психологія, педагогіка, історія педагогіки тощо.

Мета даного курсу полягає в тому, щоб дати студентам знання про специфіку функціонування і розвитку зарубіжної художньої культури; підготувати професійних фахівців в галузі художньої культури; навчити використовувати здобуті в процесі вивчення курсу знання в дослідницькій і педагогічній діяльності; сформувати уявлення про найважливіші події, явища в зарубіжній художній культурі; ознайомити з основними культурологічними, мистецтвознавчими термінами.

Завдання вивчення курсу «Зарубіжна художня культура» полягають у наступному: збагатити кругозір майбутнього вчителя; сприяти формуванню естетичного смаку, засвоєнню й поглибленню мистецтвознавчих і культурологічних знань; навчити студентів використовувати силу впливу мистецтва в процесі роботи з учнями різного віку з метою формування особистої культури, позитивних ідейно–моральних переконань, культури спілкування, адекватного сприйняття високохудожніх творів мистецтва; розвинути вміння оцінювати, аналізувати, інтерпретувати культурні явища різних епох, стилів, жанрів, форм; сформувати вміння формулювати і грамотно аргументувати власні судження, особисту позицію щодо орієнтації на ті чи інші моральні, духовні цінності; навчити самостійно, адекватно підбирати необхідні засоби, методи, прийоми, форми роботи з учнями в процесі викладання комплексу мистецтвознавчих дисциплін.

Курс «Зарубіжна художня культура», має виняткову значимість в процесі підготовки майбутнього вчителя курсів культурологічного та мистецького спрямування. Ступінь його засвоєння свідчить про загальну освіченість фахівця, діяльність якого у загальноосвітній школі полягає у прищепленні любові до мистецтва, формуванні естетичного смаку, шанобливого ставлення до культурних надбань народів світу та розумінні специфіки сучасного культурологічного процесу, боротьбі з бездуховністю.

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ
ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙ, ЛІТЕРАТУРА, ПИТАННЯ ДЛЯ
САМОКОНТРОЛЮ**

**Тема 1. Європейський культурний регіон. Художня культура Греції та
Італії
(2 год.)**

План

1. Художня культура стародавньої Греції – колыска мистецтва країн європейського регіону.
2. Музичне і образотворче мистецтво античної Греції.
3. Специфіка давньогрецького театру.
4. Особливості художньої культури Давнього Риму.
5. Образотворче мистецтво епохи Ренесансу.
6. Італія – батьківщина опери.

Література

1. 100 великих легенд и мифов мира / Михаил Кубеев. – М.: Вече. – 256 с.: ил. – (Иллюстрированная коллекция).
2. Античная культура: література, театр, искусство, философия, наука/ сост. В.Н. Ярхо. – М.: Лабиринт, 2002. – 353с.
3. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры / Герман Вейс. – М.: Эксмо. – 2007. – 960с.: ил.
4. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна. – 2008. – 512с.: іл.
5. Великие художники. Т.1: Рафаэль Санти. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина» – 2011. – 48с.: ил.
6. Великие художники. Т.3: Леонардо да Винчи. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
7. Великие художники. Т.38: Микеланджело Буонароти. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
8. Винничук Л. Люди, нравы, обычаи Древней Греции и Рима. – М., Высшая школа, 1988. – 496с.
9. Виппер Б. Р. Итальянский Ренессанс XIII – XVI века. – Т. 1–2. – М.: Искусство. – 1977. – 468с.
10. Виппер Б.Р. Искусство Древней Греции. – М.: Наука. – 1971. – 417с.
11. Маккай Ласло Мир Ренессанса. – Будапешт, Корвина. – 1984. – 168с.
12. Милюгина Е. Сан Марко. Флоренция. – М.: Белый город. – 2012. – 180с.

13. Ротенберг Е. Искусство Италии. – Л.: Искусство. – 1966. – 232с.
14. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111с.

Питання для самоконтролю

1. Чому античну культуру називають колыскою європейської цивілізації?
2. Розкрийте зв'язок давньогрецької філософії з мистецтвом.
3. Яким є ідеал людини у давніх греків?
4. Як ви розумієте такі особливості давньоримської культури як еkleктизм, енциклопедизм та практицизм?
5. Порівняйте художні культури Стародавньої Греції та Риму. Які спільні й відмінні риси Ви можете назвати?
6. Дайте характеристику художньої культури епохи Відродження.
7. Які художні стилі й напрями з'явилися в епоху Ренесансу?
8. У чому полягає актуальність і всевітнє значення мистецької спадщини італійського Відродження.
9. У чому полягає специфіка періодів італійського Ренесансу?
10. Назвіть видатних італійців, представників різних періодів Відродження. Дайте характеристику найбільш відомих творів.
11. Охарактеризуйте музичне мистецтво Італії в ренесансний і після ренесансний періоди.
12. Зародження і розквіт оперного жанру в італійському музичному мистецтві.
13. Яких італійських оперних композиторів й відомих співаків Ви знаєте?

Тема 2. Художня культура Франції та Іспанії (2 год.)

План

1. Багатоманітність стилів і жанрів образотворчого мистецтва Франції.
2. Імпресіонізм – найвище досягнення геніальних французьких митців.
3. Франція – батьківщина кіномистецтва.
4. Специфіка й запозичення у художній культурі Іспанії.
5. Епоха Нового часу – час найвищих досягнень іспанської живописної школи.
6. Гранди іспанського живопису – Франсіско Гойя й Сальвадор Далі.

Література

1. Березина В. Французская живопись первой половины XIX века в Эрмитаже. – Л.: – 1983. – 254 с.

2. Великие художники. Т.10, 54, 52, 42. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
3. История искусства зарубежных стран 17–18 века. – М.: Сварог и К. – 2009. – 568с.
4. Каланэ Л.Л. Испанская живопись. – Л.: Аврора. – 1977. – 112 с.
5. Кантор А.И., Кожина Е.Ф. Малая история искусств. Искусство XVIII века. – М.: Искусство. – 1977. – 376 с.
6. Карсавин Л. П. Культура средних веков. – М.: Книжная находка. – 2003. – 106 с.
7. Костелевич А. Французское искусство XIX – нач. XX . – Л.: Аврора. – 1984. – 320 с.
8. Малицкая К.М. Испанская живопись 16–17 веков, М.: Государственный музей изобразительных искусств им. А.С. Пушкина. – 1947. – 207с.
9. Малицкая К.М. Толедо – старая столица Испании. – М.: Искусство. – 1962. – 88с.: ил.
10. Матвеева Е. Лувр. Париж. – М.: Белый город. – 2012. – 240с.
11. Немилова И. Французская живопись XVIII века в Эрмитаже. – Л.: – 1982. – 320 с.
12. Прусс И.Е. Малая история искусств. Западноевропейское искусство XVII века. – М.: Искусство. – 1974. – 384 с.
13. Середньовічні замки Європи / І.С. Пустиннікова, Н.Ю. Беспалова – Х.: Мікко–Сервіс. – 2010. – 160 с.: іл.
14. Тяжелов В. Малая история искусств. Искусство средних веков в Западной и Центральной Европе. – М.: Искусство. – 1981. – 384 с.
15. Фейхтвангер Л. Гойя или тяжкий путь познания. – М.: Издательство иностранной литературы. – 1959. – 589 с.
16. Шахова К.А. Творчество великих европейских художников XV – XVIII вв., –М., – 1980. – 176с.

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику художньої культури Франції.
2. Якими є особливості романського й готичного архітектурного стилів у середньовічній Франції?
3. Які французькі середньовічні епоси Ви знаєте?
4. Якими є особливості образотворчого мистецтва Франції у епоху Ренесансу. Назвіть відомі Вам прізвища митців.
5. Охарактеризуйте творчість всесвітньо відомих французьких митців імпресіоністів.
6. У чому полягає новаторство творчого методу французьких імпресіоністів? Звідки з'явилася назва «імпресіонізм»?
7. Назвіть відомих Вам французьких композиторів, співаків, акторів, кінорежисерів тощо.

8. Дайте загальну характеристику художньої культури Іспанії. У чому полягає її специфіка?
9. Які іспанські живописні школи існували у епоху Нового часу. Назвіть представників й їхні твори.
10. Яким було втілення барокового світогляду у мистецькому житті Іспанії.
11. Назвіть відомих Вам іспанських композиторів, живописців, архітекторів, музикантів, акторів, кінорежисерів тощо.

Тема 3. Художня культура Німеччини і Австрії (2 год.)

План

1. Внесок Німеччини у спадщину світової художньої культури.
2. Декоративно–вжиткове мистецтво Німеччини. Мейсенська порцеляна.
3. Музичні генії Німеччини – Георг Фрідріх Гендель, Йоганн Себастьян Бах, Людвіг ван Бетховен.
4. Австрія – батьківщина класиків віденської музичної школи.
5. Йоганн Штраус – родоначальник жанру оперети

Література

1. Вейс Д. Возвышенное и земное: Роман о жизни Моцарта и его времени. – Киев, «Музична Україна». – 1986. – 701с.
2. Великие художники. Т.49, 55, 76. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
3. Конен В. История зарубежной музыки: Германия, Австрия, Италия, Франция, Польша с 1789 года до середины XIX века. – М.: «Музыка». – 1979. – 534с.
4. Культура эпохи Возрождения и Реформации. – М., 1981.
5. Ливанова Т.Н. История западноевропейской музыки до 1789 года. Учебник. – В 2–х т. Т.1. – М.: Музыка. – 1983. – 698с.
6. Ливанова Т.Н. Музыкальная драматургия И.С. Баха и её исторические связи. Часть 2., М.: Государственное музыкальное издательство. – 1948. – 230с.
7. Музыкальный энциклопедический словарь / под ред. Келдыш Г.В. – М.: «Советская энциклопедия». – 1990. – 672с.
8. Роллан Р. Гендель. – М.: «Музыка», 1984. – 256с.
9. Федосеев И.С. Оперы Генделя и Королевская академия музыки в Лондоне (1720–1728): Исследование. – Сударыня. – 1996. – 160с.
10. Эйнштейн А. Моцарт: Личность. Творчество. – М.: Музыка. – 1977. – 455с.

11. Эрмитаж. Искусство Германии XV – XVIII веков. Очерк–путеводитель. – Л.: 1980. – 120с.

Питання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику художньої культури Німеччини.
2. Якими є особливості романського й готичного архітектурного стилів у середньовічній Німеччині?
3. У чому полягають особливості Північного Ренесансу? Назвіть його представників та охарактеризуйте їхню творчість.
4. Якими є жанри німецької середньовічної літератури.
5. Розкажіть про появу й розквіт мейсенської порцеляни.
6. Схарактеризуйте основні жанрові сфери творчості Й.С. Баха та Г.Ф. Генделя.
7. Постать Л. Бетховена на перетині епох класицизму й романтизму.
8. Яким чином концепції модернізму втілилися у мистецтві Німеччини і Австрії?
9. У чому полягає специфіка художньої культури Австрії?
10. Назвіть найвидатніших австрійських композиторів та їхні найбільш відомі твори.
11. Схарактеризуйте творчу спадщину В.А. Моцарта, зокрема основні її жанри.
12. Схарактеризуйте зміст новаторської діяльності «нової віденської школи» в музичній галузі.
13. Які ідеї та тенденції розвивав у своїй літературній діяльності австрійський письменник Франц Кафка.

Тема 4. Художня культура Великої Британії та Нідерландів (2 год.)

План

1. Особливості художньої культури Великої Британії: основні мистецькі стилі і жанри у їхньому розвитку.
2. Садово–паркове мистецтво Великої Британії – найбільш характерна окраса цієї країни.
3. Особливості розвитку мистецтва Нідерландів.
4. Великі голландці: Пітер Пауль Рубенс і Рембрандт Гарменс ван Рейн.

Література

1. Английская живопись / сост. Кроль А. – Ленинград, Государственный Эрмитаж. – 1969. – 128 с.
2. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры / Герман Вейс. – М.: Эксмо. – 2007. – 960 с.: ил.

3. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна. – 2008. – 512.: іл.
4. Великие художники. Т.16: Рембрандт Ван Рейн. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
5. Великие художники. Т.34: Иероним Босх. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
6. Великие художники. Т.40: Питер Брейгель. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
7. Великие художники. Т.68: Ян Вермеер. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
8. Великие художники. Т.7: Питер Пауль Рубенс. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
9. Голованова А. Шедевры английской живописи. – М.: Белый город. – 2011. – 304 с.
10. Грицай Н. Фламандская живопись XVIII века. Очерк–путеводитель. – Л.: – 1990. – 226 с.
11. Искусство Англии XVI–XIX веков в Эрмитаже. Очерк–путеводитель/ сост. Дукельская Л. – Ленинград, Искусство. – 1983. – 120 с.
12. Калмыкова В. Шедевры Северного Возрождения. – М.: Белый город. – 2013. – 368 с.
13. Камминг Р. Великие художники. Расшифрованные послания и символы в работах мастеров живописи. Харьков–Белгород, «Клуб семейного досуга». – 2008. – 111с.
14. Кузнецов Ю. Голландская живопись XVII–XVIII веков в Эрмитаже. Очерк–путеводитель. – Л.: – 1979. – 140 с.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте особливості художньої культури Великої Британії.
2. Розкрийте особливості ландшафтного мистецтва Великої Британії.
3. Які архітектурні стилі є найбільш розповсюдженими у Великій Британії. Розкажіть про найбільш відомі архітектурні комплекси, культові та громадські будівлі.
4. Чому XVIII століття називали епохою Англії?
5. Які нові літературні жанри було започатковано в Англії? Яких уславлених англійських драматургів, поетів і письменників Ви знаєте?
6. У якому столітті сформувалася англійська живописна школа і хто є її представниками?
7. Розкажіть про тенденції музичної культури Великої Британії у XX столітті.
8. Якими є характерні особливості художньої культури Нідерландів?
9. Розкажіть про декоративно–прикладне мистецтво цієї країни.

10. Дайте характеристику творчості «малих» голландців – непересічних живописців представників нідерландського Відродження.
11. На яке століття припав розквіт голландської живописної школи? Хто такі «великі» голландці?
12. Яким чином мистецькі тенденції епохи Нового часу проявилися у творчості «великих» голландців?
13. Розкажіть про життя і творчий шлях Рембрандта і Рубенса.

Тема 5. Художня культура слов'янських країн (2 год.)

План

1. Загальна характеристика основних рис художньої культури слов'янських народів.
2. Художня культура Київської Русі. Давньоруська ікона.
3. Найвищий злет російської культури – ХІХ століття: література, музика, театр.
4. Становлення і розквіт російської школи балету.
5. Кінематограф радянського періоду.
6. Фрідерік Шопен і Ференц Ліст – неперевершені генії Польщі і Угорщини.

Література

1. Андрей Рублев и его эпоха. Сборник статей под ред. Алпатова М.В. – М.: Искусство. – 1071. – 287с.
2. Белый А. Символизм как миропонимание. – М.: Республика. – 1994. – 528с.
3. Бэлза И.Ф. Шопен. – М.: Наука. – 1968. – 380с.
4. Великие художники. Т. 17, 26, 43, 58, 75. – Киев, ЗАО «Комсомольская правда – Украина». – 2011. – 48с.: ил.
5. Гаал Д. Лист. – М.: Молодая гвардия. – 1977. – 320с.
6. Ильина Т.В. История искусств. Отечественное искусство. – М.: Высшая школа. – 2000. – 407с.
7. Эрмитаж. Русская культура VI–XVIII веков. – Л.: Искусство. – 1983. – 184 с.
8. Мастера русской живописи. – М.: Белый город. – 2008. – 383 с.
9. Успенский А. Русский жанр XVII века // Золотое
10. Эрмитаж. Русская культура VI–XV веков. Очерк–путеводитель. – Л.: Искусство. – 1983. – 184с.
11. Лихачев Д.С., Лихачева В.Д. Художественное наследие Древней Руси и современность. – Л.: Наука. – 1971. – 120с.
12. Великое наследие. Классические произведения литературы Древней

Руси // Лихачев Д. С. Изб. работы в трех томах. Т.2. – Л.: Худ. Литература. – 1087. – С. 3–342.

13. Мазель Л.А. Исследование о Шопене. – М.: Советский композитор. – 1971. – 248с.

14. Ференц Лист и проблемы синтеза искусств: Сб. науч. трудов / Сост. Гинзбург Г.И. – Харків: Каравела. – 2002. – 366с.

Питання для самоконтролю

1. Якими є витоки художньої культури слов'янських народів?
2. Розкрийте особливості художньої культури Київської Русі. Яким є внесок цієї давньої держави в культурну скарбницю слов'янських народів?
3. Чому розповідь про давню ікону ми ведемо на прикладі давньоруського живопису?
4. Яких давньоруських іконописців Ви знаєте? Дайте характеристику найбільш відомих їхніх творів.
5. Охарактеризуйте особливості розвитку російської художньої культури у XVIII столітті.
6. Охарактеризуйте особливості розвитку російської художньої культури у XIX столітті.
7. Назвіть етапи розвитку російської балетної школи, а також видатних танцівників і балетмейстерів, творчість яких стала яскравою сторінкою світової культури.
8. Хто є представниками напряму критичний реалізм у російській літературі кінця XIX – початку XX століття? Назвіть твори, дайте їхню загальну характеристику.
9. Назвіть найбільш відомих російських композиторів, художників, співаків, акторів і хореографів, котрі уславили російське мистецтво у Франції під час всесвітньої виставки 1900 року.
10. Якими були тенденції розвитку кінематографу у радянський період?
11. Назвіть основні жанри фортепіанної музики Ф. Шопена. Які ознаки музичного стилю композитора дозволяють стверджувати про його незаперечні зв'язки з польською музичною традицією.
12. До якого мистецького напряму належить творчість Ф. Шопена й Ф. Ліста?
13. Дайте характеристику особливостей архітектури столичних міст слов'янських держав.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Тема 1. Європейський культурний регіон. Художня культура Греції (4 год.)

План

1. Характеристика становлення і розвитку мистецтва згідно періодизації культури Стародавньої Греції:
 - егейський, кріто–мікенський;
 - культура архаїчного періоду;
 - давньогрецька культура періоду класики;
 - розквіт мистецтва елліністичного періоду.
2. Образотворче мистецтво Греції.
3. Театральне мистецтво Греції.

Тема 2. Художня культура Італії (4 год.)

План

1. Художня культура Стародавнього Риму.
2. Специфіка й запозичення давньоримського мистецтва.
3. Романський і готичний стилі у архітектурі Італії.
4. Образотворче мистецтво епохи Ренесансу:
 - представники проторенесансу: Джотто, Донателло, Верокьо, Ботічеллі;
 - титани італійського Відродження (Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Рафаель);
 - венеціанська школа живопису (Тиціан, Джорджоне).
5. Музичне мистецтво Італії. Поява і становлення жанрів і стилів.
6. Реалізм італійського кіномистецтва.

Тема 3. Художня культура Франції (2 год.)

План

1. Романський і готичний стилі у архітектурі Франції.
2. Французькі літературні жанри епохи Середньовіччя.
3. Антуан Ватто, Франсуа Буше і Жан Оноре Фрагонар – французькі живописці стилю рококо.
4. Класицизм – провідний напрям розвитку мистецтва Франції у XVIII столітті.

5. Імпресіонізм й інші течії образотворчого мистецтва кінця ХІХ – початку ХХ століття репрезентовані французькими митцями.
6. Франція – батьківщина кінематографа.

Тема 4. Художня культура Іспанії (2 год.)

План

1. Специфіка художньої культури Іспанії.
2. Літературні жанри й образотворче мистецтво епохи Середньовіччя в Іспанії.
3. Розквіт іспанської школи живопису у епоху Нового часу: Ель Греко, Дієго Веласкес, Хусепе Рібера, Франсіско Сурбаран, Бартоломео Мурільйо.
4. Гранди іспанського живопису – Франсіско Гойя й Сальвадор Далі.
5. Специфічні риси й запозичення у музичному мистецтві Іспанії.

Тема 5. Художня культура Німеччини (2 год.)

План

1. Художня культура Німеччини – традиції і сучасність.
2. Література і архітектура Німеччини у епоху Середньовіччя.
3. Декоративно-вжиткове мистецтво Німеччини ХVІІ – ХVІІІ століття.
4. Музичні генії Німеччини – Георг Фрідріх Гендель, Іоганн Себастьян Бах, Людвіг ван Бетховен.
5. Творець німецької опери – Ріхард Вагнер.

Тема 6. Художня культура Австрії (2 год.)

План

1. Художня культура Австрії.
2. Образотворче та декоративно-вжиткове мистецтво Австрії ХVІІ – ХVІІІ століття.
3. Характеристика творчості представників віденської музичної школи Франца Йозефа Гайдна й Вольфганга Амадея Моцарта.
4. Характеристика творчості Штраусів – батька й сина.

Тема 7. Художня культура Нідерландів (2 год.)

План

1. Нідерланди на перетині мистецьких традицій Півдня і Півночі.
2. Образотворче та декоративно–вжиткове мистецтво Нідерландів XVII – XVIII століття.
3. «Малі» голандці – Ян Ван Ейк, Ієронім Босх, Пітер Брейгель (старший).
4. Новий час – «золота» епоха голандського і фламандського живопису.
5. Мистецтво «великих» голландців – Пітер Пауль Рубенс і Рембрандт Гарменс ван Рейн.

Тема 8. Художня культура Великої Британії (2 год.)

План

1. Художня культура Великої Британії.
2. Література і архітектура Великої Британії періоду Середньовіччя і Ренесансу.
3. XVIII століття – час виникнення національної школи живопису: Уільям Хогарт, Томас Гейнсборо, Джошуа Рейнолдс.
4. Характеристика літературних жанрів Великої Британії XVIII – XIX століття.
5. Садово–паркове мистецтво Великої Британії.

Тема 9. Художня культура слов'янських країн (4 год.)

План

1. Генеза художньої традиції слов'янських народів.
2. Давньоруська іконописна традиція.
3. XVIII століття – «золотий» вік російської літератури.
4. «Срібний» вік у російській культурі. Характеристика літературних жанрів, музичного, образотворчого й декоративно–вжиткового мистецтва.
5. Становлення і розвиток російської балетної школи.
6. Фрідерік Шопен і Ференц Ліст – неперевершені генії Польщі і Угорщини.

ТЕМИ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Тема 1. Художня культура Близького Сходу (10 год.)

План

1. Художні традиції Стародавнього Єгипту.
2. Образотворче мистецтво Месопотамії.
3. Формування традицій ісламського мистецтва.
4. Музична культура Леванту.

Література

1. Бартольд В.В. Мусульманський мир. Соч. Т. VI: Работа по истории ислама и арабского халифата. – М. – 1996. – 218 с.
2. Бонгард–Левин Г.М. Древние цивилизации. – М., 1989. – 479 с.
3. Бростед Д., Тураев Б. История Древнего Египта – Мн.: Харвест, 2003. – 832 с.
4. Веймарн Б.В. Искусство арабских стран и Ирана VII – XVII века. – М.: Искусство. – 1974. – 276 с.
5. Веймарн Б.В. Классическое искусство стран ислама. – М.: Искусство. – 2002. – 496 с.
6. Капица Ф.С., Колядич Т.М. История мировой культуры. – М.: АСТ: Слово. – 2010. – 606с.
7. Красная книга культуры / под ред. Рабиновича В.Л. – М.: Искусство. – 1989. – 423 с.
8. Луконин В. Искусство Древнего Ирана. – М.: Искусство. – 1977. – 232 с.
9. Раффол Джон Древний Египет: страна царствующих жрецов / Религии мира. – Мн.: Белфакс. – 1994. – 121 с.
10. Шандровская В. Ближний и средний Восток. Византия. – Л.: Государственный Эрмитаж. – 1960. – 100с.

Питання для самостійної роботи

1. Якими є особливості геокультури Давнього Єгипту?
2. Яким є зв'язок міфологічних уявлень єгиптян з мистецтвом?
3. У чому полягає сутність давньоєгипетського образотворчого канону?
4. Які особливості художньої культури Месопотамії Ви можете назвати?

5. Проаналізуйте особливості монументальної архітектури Стародавнього Єгипту і Месопотамії.
6. Назвіть етапи становлення ісламської релігії в країнах Леванту.
7. Яким чином ісламська релігія вплинула на становлення й розвиток мистецьких традицій означених країн Близького й Середнього Сходу?
8. Які особливі види й жанри ісламського мистецтва Ви можете назвати?
9. Якими є музичні традиції країн Леванту?
10. Яким чином мистецькі традиції арабів вплинули на формування художньої культури сусідніх європейських країн?

Тема 2. Художня культура Індійського культурного регіону (10 год.)

План

1. Релігійні й духовні традиції Стародавньої Індії.
2. Монументальна архітектура Індії.
3. Декоративно–ужиткове мистецтво Індії.
4. Специфіка індійської музики і хореографії.

Література

1. 100 великих легенд и мифов мира / сост. Михаил Кубеев. – М.: Вече. – 256 с.: ил.
2. Бонгард–Левин Г. М. Древнеиндийская цивилизация. – М.: Наука. – 1993. – 320 с.: ил.
3. Бонгард–Левин Г. М., Ильин Г.Ф. Индия в древности. – М.: Наука. – 1985. – 758 с.
4. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры / Герман Вейс. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.: ил.
5. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна. – 2008. – 512с.: іл.
6. История Древнего мира. Древний Восток. Индия, Китай, страны Юго–Восточной Азии. – М.: Харвест. – 1998. – 848 с.
7. Религии мира. Энциклопедия. – Мн.: Белфакс. – 1994. – 500 с.
8. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород.: Клуб семейного досуга. – 2008. – 111 с.
9. Темкин Э.Н., Эрман В.Г. Мифы Древней Индии. – М.: Главная редакция восточной литературы изд–во «Наука». – 1982. – 270 с.

Питання для самостійної роботи

1. Якими є релігійні уявлення індійців?
2. Яким є вплив релігій Індії на формування традиційних видів і жанрів мистецтва?

3. Дайте характеристику статичних мистецтв Індії.
4. Дайте характеристику динамічних мистецтв Індії.
5. Охарактеризуйте давньоіндійські епоси «Махабхарата» і «Рамаяна».
6. Які міфи, легенди Індії Ви знаєте?
7. Розкажіть про храмові комплекси Індії, особливості внутрішнього і зовнішнього вигляду культових споруд.
8. Проаналізуйте спільні і відмінні риси індуїстської, будистської і мусульманської архітектури.
9. Розкажіть про специфічні риси індійського кінематографу.
10. Розкажіть про особливості традиційної індійської хореографії і музики. Які найбільш відомі танцювальні сюжети Ви знаєте?

Тема 3. Художня культура Китайського (далекосхідного) культурного регіону (10 год.)

План

1. Духовні і культурні традиції Китаю.
2. Численні винаходи китайців: китайська порцеляна.
3. Образотворче мистецтво Китаю.
4. Музичне мистецтво Китаю.
5. Особливості японської художньої культури.

Література

1. Васильев Л. Культы, религии, традиции в Китае. – М.: Наука. – 1970. – 484 с.
2. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна, 2008. – 512.: іл.
3. Виноградова Н.А. Китайские сады. – М.: Арт–Родник. – 2004. – 208 с.
4. Иофман Н. А. Культура Древней Японии. – М., 1974.
5. История Древнего мира. Древний Восток. Индия, Китай, страны Юго–Восточной Азии. – М.: Харвест. – 1998. – 848 с.
6. Китайское изобразительное искусство. – М.: Академия художеств СССР., Государственная Третьяковская галерея. – 1952. – 126 с.
7. Кравцова М.Е. История культуры Китая. – Спб.: Издательство «Лань». – 1999. – 416 с.
8. Пасков С.С. Япония в раннее средневековье VII – XII вв. – М.: Наука. – 1987. – 200 с.
9. Перельман В. Правдивая история китайцев. – М.: Ультра Культура. – 2004. – 304 с.

10. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111 с.
11. Хай Шуй Ли, Линьюй Фэн, Вэйминь Ши. Китай. Знакомство с древней культурой. – М.: Вече. – 2004. – 208 с.

Питання для самостійної роботи

1. Якою є роль Китаю в історії далекосхідного регіону?
2. Якими є релігійні уявлення китайців і як вони вплинули на традиційне мистецтво цієї країни?
3. Розкажіть про численні наукові винаходи й культурні звершення китайців.
4. Які китайські міфи Ви знаєте?
5. Яким є декоративно–ужиткове мистецтво Китаю?
6. Дайте характеристику образотворчого мистецтва Китаю.
7. У чому полягають особливості китайської опери, театральних і циркових вистав?
8. Які особливості художньої культури Японії Ви знаєте?
9. Які жанри японської літератури Ви знаєте?
10. Схарактеризуйте образотворче мистецтво Японії.
11. Якими є особливості ландшафтного мистецтва Японії в порівнянні з європейським садово–парковим мистецтвом.

Тема 4. Художня культура Африканського культурного регіону (10 год.)

План

1. Розмаїтість мистецьких традицій народів і племен Мезоафрики.
2. Зв'язок мистецьких традицій Африки із релігійними культурами.
3. Маски і дрібна пластика тропічної Африки.
4. Музичні і танцювальні традиції африканців.

Література

1. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры / Герман Вейс. – М.: Эксмо. – 2007. – 960 с.: ил.
2. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна, – 2008. – 512.: іл.
3. Голден Л. О. Африканская музыка. / Музыкальная энциклопедия в 6 т. – М.: Советская энциклопедия. – 1973–1982.
4. Громько А.Н. Маски и скульптура тропической Африки. – М.: Искусство. – 1984. – 351с.
5. Кильчевская Э.В. Художественный образ и декоративность в искусстве Азии и Африки. – М., 1969. – 192 с.

6. Мифы и сказки бушменов. – М.: Наука. – 1983. – 318 с.
7. Ольдерогге Д. Искусство народов Тропической и Южной Африки. // Всеобщая история искусств в 6-ти томах. Т.2. Кн.2. – М.: Искусство. – 1961. – 946с.
8. Переверзев Л. Антология африканской народной музыки // Советская музыка. – 1959. – №11. – С. 12–16.
9. Поликарпов В.С. Культура народов черной Африки / Лекции по культурологии. – М.: Гардарики. – 344 с.

Питання для самостійної роботи

1. Яким є римський культурний спадок на Африканському континенті?
2. Розкажіть про специфіку мистецтва країн Магриба.
3. Схарактеризуйте провідні види мистецтва Мезоафрики.
4. Схарактеризуйте образотворче мистецтво Мезоафрики.
5. Обґрунтуйте зв'язок релігійних уявлень племен і народів Африканського континенту з формуванням примітивних форм мистецтва.
6. Поясніть значення термінів: магія, тотемізм, анімізм, фетишизм.
7. Чому танці африканців є невід'ємною частиною магічних ритуалів?
8. Схарактеризуйте особливості музичного мистецтва Африки.
9. Які музичні інструменти є традиційними для народів цього континенту?
10. Яким є вплив музичної культури Африки на появу нових синтетичних видів і жанрів музичного мистецтва на інших континентах.

Тема 5. Художня культура Індокитайського й Австралійсько-тихоокеанського культурного регіону (10 год.)

План

1. Характеристика художньої культури країн південно–східної Азії.
2. Зв'язок мистецьких традиції та релігійних вірувань в країнах південно–східної Азії.
3. Монументальна архітектура й скульптура країн південно–східної Азії.
4. Мистецтво аборигенів Австралії і Океанії.
5. Мистецтво європейських переселенців Австралії з середини ХІХ – до початку ХХІ століття.

Література

1. Андрианов Б.В. Историко–культурные области // Народы мира. Историко–этнографический справочник. – М.: Советская энциклопедия. – 1988. – С. 580–585.
2. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна. – 2008. – 512.: іл.
3. Всеобщая история искусств в 6–ти томах. Т. 2. Искусство средних веков. Книга 2. – М.: Искусство. – 1961. – 946с.
4. Лебедев Ю.Д. Монументальное искусство средневековой Камбоджи // Советское востоковедение. – М., 1957. – № 6.
5. Муриан И. Искусство Индонезии с древнейших времен до конца XV века. – М.: Искусство. – 1981. – 240с.
6. Прокофьев О.С. Искусство Австралии / Всеобщая история искусств в 6–ти томах. Т. 2. Искусство средних веков. Книга 2. – М.: Искусство. – 1961. – 946с.
7. Прокофьев О.С. Искусство Юго–Восточной Азии. – М.: Искусство. – 1967. – 248с.
8. Рыбакова Н.И. Храмовый комплекс Ангкор–Ват в Камбодже. / Сокровища искусства стран Азии и Африки. – Вып.2. – М., 1976. – С. 51–69.
9. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111 с.
10. Стратанович Г.Г. Народные верования населения Индокитая. – М.: Наука. – 1978. – 256с.
11. Шпажников Г.А. Религии стран Юго–Восточной Азии. – М.: Наука. – 1980. – 248с.

Питання для самостійної роботи

1. Якими є характерні риси мистецтва племен Австралії і Океанії?
2. Яким чином проявлявся синкретизм примітивного мистецтва племен Австралії і Океанії?
3. Хто з європейських живописців заклав фундамент реалістичного пейзажного живопису Австралії?
4. Якими є особливості розвитку мистецтва Австралії у XX столітті.
5. Назвіть імена й творчі доробки відомих Вам митців Австралії (художників, письменників, поетів, кінорежисерів тощо).
6. Дайте загальну характеристику художньої культури країн південно–східної Азії.
7. Розкрийте зв'язок релігійних вірувань народів південно–східної Азії із формуванням специфічних жанрів і форм мистецтва.
8. Схарактеризуйте декоративно–прикладне мистецтво країн південно–східної Азії.

9. Якими є особливості монументальної архітектури й скульптури Камбоджі, В'єтнама й Лаоса.

10. Якими є особливості мистецтва театру в вищеназваних країнах?

Тема 6. Художня культура Латиноамериканського культурного регіону (10 год.)

План

1. Культурні досягнення і мистецтво цивілізацій доколумбової Америки.
2. Містобудування і культові споруди ацтеків, майя, інків.
3. Зв'язок художньої культури країн Латинської Америки із мистецькими традиціями Іспанії і Португалії.
4. Сучасні латиноамериканські танці.

Література

1. Вавилов Н. И. Великие земледельческие культуры доколумбовой Америки и их взаимоотношения / Избр. труды в 2 т. – М., 1960.
2. Вольский В.В. Латинская Америка. Справочник. – М.: Политиздат. – 1990. – 397с.
3. Гуляев В. И. Города–государства майя. – М.: Наука. – 1972. – 304с.
4. Ершова Г. Г. Древняя Америка: полет во времени и пространстве. Мезоамерика. – М.: Алетейя. – 2002. – 391с.
5. Ершова Г. Г. Древняя Америка: Северная Америка. Южная Америка. – М.: Алетейя. – 2002. – 258с.
6. Кинжалов Р. В. Орел, кецаль и крест: Очерки по культуре Месоамерики. – М.: Наука. – 1991. – 184 с.
7. Нерсесов Я. Н. Тайны Нового света. От древних цивилизаций до Колумба. – М.: Вече. – 2001. – 507с.
8. Сидоров А.А. Искусство Древней Америки. – М.: Искусство. – 1937. – 41с.
9. Соди Д. Великие культуры Мезоамерики. Пер. с исп. – М.: Знание. – 1985. – С.45–59.
10. Фернандо Гамбоа. Искусство Мексики от древнейших времен до наших дней: Каталог. – Л.: Изд-во Государственного Эрмитажа. – 1961. – 226с.

Питання для самостійної роботи

1. Якими були культурні звершення цивілізацій доколумбової Америки?

2. Якими є міфологічні й релігійні уявлення інків, майя і ацтеків?
3. У чому полягають особливості містобудування інків, майя і ацтеків?
4. Яких письменників і поетів латиноамериканського регіону Ви знаєте? Якою є специфіка їхньої творчості?
5. З яких коренів сформувалася художня культура латиноамериканського регіону?
6. Які країни традиційно відносять до латиноамериканського культурного регіону?
7. Особливості жанрів образотворчого мистецтва Латинської Америки.
8. Які латиноамериканські танці Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
9. Розкажіть, що Ви знаєте про бразильській карнавал.
10. Розкажіть про музичну творчість Астора П'яцолли.

Тема 7. Художня культура Англосаксонського культурного регіону (10 год.)

План

1. Америка – країна мистецького синтезу багатьох народів і націй.
2. Традицій американського кінематографу.
3. Масова культура Америки.
4. Інтернаціональне музичне мистецтво Америки.

Література

1. Гуляев В.И. Америка и Старый Свет в доколумбову епоху / Отв. ред. А.Л. Монгайт. – М.: Наука. – 1968. – 184с.
2. Жадова Л.А. Монументальна живопись Мексики. – М.: Искусство. – 1965. – 236с.
3. Камминг Р. Великие художники. Расшифрованные послания и символы в работах мастеров живописи. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111с.
4. Каптерева Т.М. Искусство Америки / Всеобщая история искусств в 6–ти томах. Т. 4. Искусство 17–18 веков. – М.: Искусство. – 1963. – 924с.
5. Мартыненко Н.В. Живопись США XX века. Пути развития. – Киев, Наукова думка. – 1898. – 208с.
6. Панас К. Музей Метрополитен. Нью-Йорк. Альбом. – М.: Астрель. – 2005. – 144с.
7. Полевой В.М. Двадцатый век. Изобразительное искусство и архитектура народов мира. – М.: Советский художник. – 1989. – 456с.
8. Полікарпов В С. Лекції з історії світової культури. – К.: Знання. – 2000. – 359с.

9. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111 с.
10. Талах В.Н., Куприенко С.А. Америка первоначальная. Источники по истории майя, науа (ацтеков) и инков. – К.: Видавець Куприенко С.А. – 2013. – 370с.
11. Чегодаев А.Д. Искусство США. – М.: Искусство. – 1960. – 324с.

Питання для самостійної роботи

1. Дайте характеристику культури індіанців, що мешкали у Північній Америці.
2. Яким чином мистецькі традиції корінного індіанського населення і вихідців із Африки вплинули на формування «американської» культури, яка стала синтезом культурних традицій багатьох народів і націй?
3. Назвіть імена відомих Вам американців, які були представниками інших народів.
4. Назвіть американських письменників і поетів, охарактеризуйте особливості їхніх творів.
5. Охарактеризуйте етапи становлення американського кінематографу.
6. Назвіть відомих Вам голлівудських зірок минулого і сучасності.
7. Охарактеризуйте образотворче мистецтво епохи модернізму в Америці.
8. У чому полягають особливості інтернаціональної музичної мови Америки.
9. Охарактеризуйте основні музичні напрями і стилі, які сформувалися в Америці.
10. Назвіть видатних американських виконавців, співаків, композиторів, які працювали в жанрах спірічуел, блюз, джаз, регтайм, рок і поп музики.

Тема 8. Художня культура Європейського культурного регіону (10 год.)

План

1. Культура Давньої Греції – фундамент для розвитку цивілізації сучасних європейських країн
2. Художня культура країн Центральної Європи.
3. Художня культура країн Західної Європи.
4. Художня культура країн Північної Європи.
5. Художня культура країн Південної Європи.

Література

1. 100 великих легенд и мифов мира / Михаил Кубеев. – М.: Вече. – 256 с.: ил.
2. Андреев Л. Г. Импрессионизм. Видеть. Чувствовать. Выразить – М.: Гелеос. – 1980. – 320с.
3. Вебер А. Избранное: Кризис европейской культуры. – С.– Петербург.: Университетская книга. – 1999. – 565с.
4. Вейс Г. Всеобщая история мировой культуры / Герман Вейс. – М.: Эксмо. – 2007. – 960 с.: ил.
5. Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв. Пер. с – англ. – К.: Махаон–Україна. – 2008. – 512.: іл.
6. Ильина Т. В. История искусств. Западноевропейское искусство. — М.: Высшая школа. – 1983. – 368с.
7. Камминг Р. Великие художники. Расшифрованные послания и символы в работах мастеров живописи. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111с.
8. Рейнгардт Л. Я. Современное западное искусство: Борьба идей – М.: Изобразительное искусство. – 1983. – 360с.
9. Сарабьянов Д. Стиль модерн. – М.: Искусство. – 1989. – 296с.
10. Стивенсон Н. Самые знаменитые архитектурные сооружения мира. – Харьков–Белгород, Клуб семейного досуга. – 2008. – 111 с.
11. Художня культура світу: Європейський культурний регіон: Навч. посіб. / Н.Є. Миропольська, Е.В. Белкіна, Л.М. Масол, О.І. Оніщенко. – К.: Вища школа. – 2001. – 191с.: іл..

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягає актуальність культурної спадщини Давньої Греції?
2. Які легенди і міфи Давньої Греції лягли в основу сюжетів образотворчого мистецтва країн Європи?
3. Яким чином релігійні уявлення давніх греків і римлян втілювалися митцями в неперевершені зразки мистецтва різних видів і жанрів?
4. 3. Які жанри грецької та римської літератури були розвинені в подальшому європейськими поетами, драматургами й письменниками?
5. У чому полягає специфіка художньої культури у європейському регіоні?
6. Назвіть етапи розвитку художньої культури країн Європи в хронологічному порядку.
7. Яким є вплив релігійних чинників на формування мистецької доктрини в країнах Європи.
8. Окресліть особливості кожного періоду культурно–історичного розвитку країн Європи (Середньовіччя, Ренесанс, Новий час і так далі).
9. Якими є особливості музичних традицій Північних і Південних країн Європи?

10. Яких сучасних митців, діячів культури європейського регіону Ви знаєте?

11. Яке місце, на Вашу думку, посідають культурні звершення європейських народів по відношенню до світової громади?

ПИТАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

1. Поняття і сутність художньої культури.
2. Художня культура Стародавньої Греції: основні періоди і здобутки.
3. Зарубіжна художня культура. Характеристика існуючих культурних регіонів.
4. Художня культура Стародавнього Риму.
5. Європейський культурний регіон.
6. Мистецтво Давніх культур доколумбової Америки.
7. Англо–саксонський і латиноамериканський культурний регіон.
8. Актуальність та всесвітньо–історичне значення епохи античності.
9. Близькосхідний культурний регіон.
10. Мистецькі традиції сучасної Італії.
11. Мезоафриканський й Південноафриканський культурний регіон.
12. Художня культура дохристиянської і християнської Русі.
13. Вплив художньої культури Месопотамії та Єгипту на формування мистецьких традицій країн Передньої Азії.
14. Особливості втілення романського стилю в архітектурі країн Європи.
15. Східноазійський (китайський) культурний регіон.
16. Втілення готичного стилю в архітектурі країн Європи.
17. Вплив художньої культури Візантії на формування мистецьких традицій слов'янських країн, країн Балканського півострова.
18. Характеристика художньої культури Ренесансу. Періодизація.
19. Міфи Давньої Греції – скарбниця сюжетів західноєвропейського мистецтва.
20. Північний та Південний Ренесанс.
21. Індійський культурний регіон.
22. Особливості художньої культури раннього та зрілого Середньовіччя.
23. Індокитайський культурний регіон.
24. Представники Високого Ренесансу в Італії. Їхні твори.
25. Зріле Середньовіччя в Західній Європі – фундамент ідей Відродження.
26. Художня культура епохи Просвітництва в Західній Європі.
27. Бароко – провідний мистецький стиль епохи Нового часу.
28. Ідеї Просвітництва та їхній вплив на розвиток мистецтва країн Європи.
29. Давньогрецький театр – колыска театрального мистецтва сучасності.
30. Іспанська школа живопису у XVII столітті. Представники. Їхні твори.
31. Голландська й Фламандська школи живопису у XVII столітті. Представники. Їхні твори.
32. Франція – батьківщина мистецтва балету.
33. Давньоруська ікона. Видатні іконописці та їхні твори.
34. Франція – батьківщина нових стилів, жанрів і форм мистецтва епохи Просвітництва.

35. Класицизм – провідний мистецький стиль країн Європи у епоху Просвітництва..
36. Російська балетна школа. Її виняткова роль у розвитку класичної хореографії в світі.
37. Рококо – мистецький стиль «галантної доби».
38. Особливості втілення європейських стилів класицизму, рококо й ампіру в мистецтві Російської імперії.
39. Життєвий і творчий шлях віденських класиків.
40. Зародження кіномистецтва. Основні кінопрофесії.
41. Образотворче мистецтво Росії у XVIII столітті. Представники. Їхні твори.
42. Італійський неореалізм у кіномистецтві.
43. Англійська школа живопису у XVIII столітті. Представники. Їхні твори.
44. Декоративно–прикладне мистецтво Німеччини.
45. Романтизм і його напрями у мистецтві XIX століття.
46. Декоративно–прикладне мистецтво Австрії.
47. Творчі портрети видатних представників мистецького романтизму країн Європи.
48. Італія – батьківщина оперного жанру.
49. Еволюція європейського образотворчого мистецтва другої половини XIX століття.
50. Романтизм в музиці європейських країн.
51. Ландшафтне мистецтво країн Європи.
52. Художня культура Польщі, Угорщини, Чехії у XIX столітті.
53. Реалізм у літературі і мистецтві другої половини XIX століття.
54. Видатні представники імпресіонізму в різних країнах світу. Їхні твори.
55. Критичний реалізм у російській літературі, Представники. Їхні твори.
56. Неокласицизм як художній напрям. Представники. Їхні твори.
57. Модернізм. Його втілення в різних мистецьких жанрах XX століття.
58. Напрями образотворчого мистецтва кінця XIX – першої третини XX століття. Постімпресіонізм, експресіонізм, символізм.
59. Авангардизм і його течії: експресіонізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм, абстракціонізм, поп–арт, наївне мистецтво.
60. Особливості розвитку художньої культури країн Європи на сучасному етапі.
61. Здійснити презентацію художньої культури однієї обраної студентом країни або культурного регіону у формі проведення уроку художньої культури у 9–11 класах загальноосвітньої школи. Розглянути й проаналізувати методи, прийоми, форми роботи й методичне обґрунтування використаних художньо–педагогічних засобів. Це питання є однаковим для всіх, під номером три в кожному білеті.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Протягом років навчання на мистецькому факультеті студенти вивчали курси: «Культурологія», «Основи матеріальної культури», «Історія образотворчого мистецтва», «Історія зарубіжної музики», «Народознавство», «Історія світової художньої культури», «Релігієзнавство», «Художня культура з методикою викладання», що певною мірою підготувало їх до сприймання такої узагальнюючої культурологічної дисципліни як «Зарубіжна художня культура». Лекційні, практичні заняття з вивчення дисципліни починаються у 12-му семестрі. Протягом навчального року надаються консультації, працює студентський науковий гурток, до складу якого входять найбільш активні й зацікавлені студенти.

Дисципліна «Зарубіжна художня культура», вивчає найбільш важливі тенденції розвитку художньої культури зарубіжних країн. В процесі читання лекцій викладач знайомить студентів із особливостями художньої культури й мистецтва країн європейського культурного регіону (Італія, Іспанія, Франція, Нідерланди, Німеччина тощо). Під час самостійної роботи, на яку студентам відводиться 80 годин, вони мають вивчити специфіку функціонування художньої культури решти світових культурних регіонів (Левант або Близький Схід, Африканський, Американський, Китайський, Індійський та інші). Таким чином, міцно засвоївши даний курс, студент має бути озброєним усім необхідним комплексом знань, умінь і навичок, які напевно знадобляться йому під час здійснення майбутньої професійної діяльності.

Отже, на екзамені студенти–магістранти повинні продемонструвати глибокі знання теоретичних основ й практичних навичок засвоєних у результаті вивчення дисципліни «Зарубіжна художня культура», показати володіння педагогічними і методичними вміннями та науковий підхід до розв'язання практичних проблем навчання і виховання у широкому спектрі мистецьких, культурологічних дисциплін.

Головною вимогою екзамену до рівня теоретичної підготовки студентів є демонстрація ґрунтовних знань теоретичних основ художньої культури зарубіжних країн, інноваційних й апробованих методик навчання і виховання вищевказаної дисципліни, усвідомлення ролі і значення фахових, теоретичних, культурологічних, гуманітарних дисциплін, підсумком вивчення яких є засвоєння курсу «Зарубіжна художня культура» в їхній майбутній професійній діяльності.

Відповідь студента на екзамені повинна підтвердити повноту знань категорійно–понятійного апарату з означеного курсу й цілого комплексу фахових дисциплін, загальну ерудицію й наявність специфічних компетенцій, які є необхідними для викладання дисципліни «Художня культура» в ЗОШ у майбутньому. Окрім цього студент повинен показати володіння новими підходами до трактування окремих понять, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, законів, закономірностей, методів, засобів навчання і виховання тощо.

Студент–магістрант демонструє здатність аналізувати і будувати реальний навчально–виховний процес, діапазон володіння вміннями й навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість гностичних, конструктивно–планувальних, проектувальних і комунікативно–навчальних умінь.

Саме тому кожен екзаменаційний білет має наступну структуру: перше і друге питання теоретичного характеру, третє – практичного. Третє питання є однакоим в усіх білетах – воно полягає у презентації художньої культури будь–якої обраної студентом країни у формі показу фрагмента уроку з художньої культури для школярів відповідного віку. Як правило, в процесі підготовки цього питання студенти використовують власні розробки, які пройшли відповідну апробацію під час педагогічної практики. Готуючись до такої презентації студент аналізує методи, прийоми, форми роботи й методично обґрунтовує вибір використаних ним художньо–педагогічних засобів.

Чинна програма передбачає відведення значної кількості годин на самостійну роботу студентів, яка розглядається у навчальній практиці як один із засобів оволодіння поглибленими знаннями, вміннями та навичками. Це обумовлено тим, що кожен студент має отримати більший обсяг знань, умінь та навичок, ніж передбачено навчальним планом на аудиторних заняттях. Самостійна робота з дисципліни «Зарубіжна художня культура» є органічним продовженням тих форм діяльності, які використовуються на лекційних, практичних заняттях.

Для організації ефективної самостійної роботи, яка полягає у підготовці тем, що виносяться на самостійне опрацювання, написанні рефератів, доповідей тощо, студентам пропонується спеціальна науково–методична, художня література, підібраний за темами ілюстративний матеріал. Фундаментом самостійної роботи є свідомою робота студентів з першоджерелами з історії художньої культури, якісне опрацювання матеріалів лекцій, систематичне відвідування закладів культури (музеїв, виставок, концертів тощо) з метою накопичення культурологічного досвіду необхідного для майбутньої професійної діяльності вчителя художньої культури.

Загалом, означений курс має 10 лекційних, 24 практичних годин, 16 годин консультацій, 80 годин відводиться на самостійну роботу. Протягом навчального семестру викладач систематично надає студентам групи консультації, здійснює перевірку їхньої самостійної роботи.

Оскільки предмет «Художня культура» введено в навчальний план загальноосвітніх шкіл у якості обов'язкового лише з 2009–2010 н.р., проблеми пов'язані з підготовкою майбутніх фахівців, формуванням й удосконаленням методики викладання цього курсу є актуальними для студентів, яким надається спеціалізація «художня культура».

Кожен студент під час проходження педагогічної практики проводить уроки художньої культури у закріплених за ним класах, складає плани–конспекти уроків, знайомиться з навчальними планами, вивчає досвід

вчителів тощо. В процесі підготовки до державного кваліфікаційного екзамену студент повинен обрати тему уроку із запропонованого переліку нормативних тем шкільної програми з означеної дисципліни. Якість продемонстрованого фрагменту уроку на певну тему, вміння адекватно підібрати ілюстративний матеріал, необхідну для дітей відповідного віку методику тощо, свідчить про наявність або відсутність комплексної теоретичної й практичної підготовленості випускника до педагогічної професії та здійснення функцій вчителя художньої культури й інших мистецьких дисциплін.

Під час консультацій, бесід із студентами викладач додатково ознайомлює їх з метою, завданнями, специфікою викладання художньої культури в загальноосвітній школі, допомагає у написанні рефератів на теми «Розвиток творчої активності на уроках з предмету «Художня культура», «Мистецька освіта в Україні. Історія і сучасність», «Особливості втілення художнього образу в музичному мистецтві», «Новітні форми позакласної художньо–естетичної роботи з учнями старших класів», «Використання нових інформаційних технологій на уроках художньої культури» тощо. Усе це також допомагає студентам більш якісно й свідомо підійти до підготовки екзаменаційних питань.

На початку навчального року усі студенти групи забезпечуються системою навчально–методичних засобів, передбачених для вивчення курсу: підручники, навчальні та методичні посібники, конспекти лекцій викладача, збірка розроблених викладачем методичних рекомендацій, що містять теми лекційних і семінарських занять з відповідно підбраною літературою, словник термінів, тести для самостійної перевірки знань тощо.

Означені методичні матеріали передбачають можливість здійснення самоконтролю студентів в ході підготовки до державного екзамену. Рівень підготовленості студентів визначає обсяг часу, який вони мають виділяти на засвоєння тих чи інших тем курсу.

Більш поглибленому вивченню студентами теоретичного матеріалу навчальної дисципліни, засвоєнню тем, що виносяться на самостійне опрацювання, формуванню умінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань повинні сприяти виконання індивідуальних творчих завдань, які мають культурологічну спрямованість.

Протягом 12–го семестру, в процесі проведення консультацій, практичних занять, викладач перевіряє ступінь готовності студентів до екзамену, контролює виконання завдань і тем, що виносяться на самостійне опрацювання. Контроль з боку викладача зазвичай проводиться у формі: співбесіди, перевірки конспектів, захисту рефератів, перевірки письмових завдань, колоквиуму, комплексного тестування, контрольної роботи тощо.

Таким чином екзамен складається з двох частин: *теоретичної* (у формі відповіді на теоретичні питання) та *практичної* (презентація художньої культури будь–якої обраної студентом країни або культурного регіону у формі показу фрагмента уроку з художньої культури для школярів відповідного віку). Проведення такої презентації передбачає також аналіз

методів, прийомів, форм роботи й методичне обґрунтування використаних художньо–педагогічних засобів.

Об'єкти оцінювання: знання та компетенції із зарубіжної художньої культури у межах вимог державних стандартів вищої освіти.

Мета: визначення рівня сформованості професійної компетенції – здатності виконувати функції вчителя художньої культури.

В процесі виконання третього завдання, що має практичну спрямованість студент магістратури повинен:

- повідомити тему уроку,
- скласти й ознайомити екзаменатора з його планом–конспектом;
- розповісти, який ілюстративний матеріал було підібрано до вказаної теми, обґрунтовує його доцільність;
- стисло повідомляє зміст уроку, його тип, аналізує застосовані методи, прийоми й форми роботи тощо;
- обґрунтовує використані художньо–педагогічні засоби;
- демонструє сформованість педагогічних компетенцій, загальну ерудицію, широту кругозору, виразність мовлення, вміння спілкуватися з аудиторією.

Вимоги до кваліфікаційного завдання, що моделює діяльність вчителя художньої культури:

Виконане кваліфікаційне завдання має містити:

- обґрунтування моделі презентації, мети і методів роботи у контексті сучасної методики навчання, вимог педагогіки, психології;
- обґрунтування етапів, прийомів, засобів реалізації мети і завдань, використання різноманітних засобів навчання;
- дотримання норм часу в процесі висвітлення окремих складових завдання, логічності переходу від однієї частини теми до іншої;
- обґрунтування очікуваних результатів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ НА ЕКЗАМЕНІ

Виходячи з вищевказаного, було вироблено такі критерії оцінювання знань студентів на екзамені, як:

- методична грамотність;
- рівень сформованості методичної, педагогічної та психологічної компетенцій;
- точність виконання завдання;
- коректність використання наочності (у тому числі ТЗН);
- здатність до обґрунтування методичних рішень;
- визначення очікуваних результатів.

Окрім цього, студент повинен надати вичерпну відповідь на запитання і зауваження екзаменатора.

Критерії оцінювання відповіді на теоретичні питання із зарубіжної художньої культури

Бал за теоретичну відповідь	Критерії оцінювання
25 – 20 балів	<p>Теоретичний зміст курсу <u>засвоений повністю, сформовані необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом, усі передбачені навчальною програмою завдання виконані, якість їх виконання близька до максимальної.</u></p> <p>Студент має системні, повні, міцні знання в обсязі та в межах вимог робочої програми, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях.</p> <p>Уміє самостійно аналізувати та застосовувати основні положення теорії при вирішенні нестандартних завдань, робити правильні висновки, приймати рішення.</p> <p>Має сформовані міцні практичні навички. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно добирати та користуватися джерелами інформації.</p> <p>Студент у повному обсязі:</p> <ul style="list-style-type: none">- володіє теоретичним матеріалом і методикою його викладання;- засвоїв навички використання здобутих знань, умінь, навичок на практиці;- аналізує мистецькі твори різних жанрів;- систематизує, узагальнює, інтерпретує їх та розкриває зміст художнього образу;- розрізняє специфіку розкриття художнього образу в різних жанрах мистецтва (музика, література, архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно–ужиткове

	<p>мистецтво, хореографія, театр, кіно);</p> <ul style="list-style-type: none"> - володіє професійною мистецтвознавчою термінологією; - вміє самостійно здійснити порівняльний аналіз різних епох (етапів) розвитку художньої культури, зокрема культурних особливостей тієї чи іншої цивілізації, країни; - здатен порівняти художні твори різних жанрів, виділити спільні й відмінні риси.
<p>20 – 15 балів</p>	<p>Теоретичний зміст курсу <u>засвоєний майже повністю</u>. Необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом <u>сформовані недостатньо</u>.</p> <p>Усі передбачені робочою програмою <u>завдання виконані, якись жодного з них не оцінена мінімальним балом</u>. Деякі завдання виконані з помилками, окремими незначними недоліками.</p> <p>Знання студента є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність.</p> <p>Відповіді на питання логічні, аргументовані, хоч і мають неточності. Вільно усуває помилки й відповідає на зауваження.</p> <p>Для вирішення нестандартних завдань уміє самостійно аналізувати та застосовувати основні положення теорії із несуттєвими неточностями, робить правильні висновки.</p> <p>В цілому володіє теоретичним матеріалом і методикою його викладання; використовує набуті в процесі засвоєння курсу знання, уміння, навички; здійснює аналіз мистецьких творів різних жанрів, але мистецтвознавчою термінологією володіє недостатньо; інтерпретація художнього образу в тих чи інших мистецьких творах не завжди вірно відображує авторський задум.</p>
<p>15 – 10 балів</p>	<p>Теоретичний зміст курсу засвоєний <u>частково</u>. Необхідні практичні навички роботи з засвоєним матеріалом <u>сформовані в основному</u>. <u>Більшість робіт, передбачених програмою, виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні та змістовні помилки</u>.</p> <p>Студент у цілому правильно відтворює навчальний матеріал, знає основні теорії й факти, уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок,</p> <p>Уміє робити окремі висновки, частково контролює власні навчальні дії.</p> <p>Під час відповіді допускає помилки, неточності у визначенні певних понять, користується термінологією, якій</p>

	<p>дає неправильні визначення. Урок з художньої культури розроблений частково, сформульовані мета і завдання не співвідносяться із змістом, ходом уроку. Знаннями, навичками студент володіє лише частково. Теоретичний матеріал був опанований фрагментарно; недостатньо володіє навичками аналізу мистецьких творів, методикою викладання і прийомами подачі навчального матеріалу; в мистецтвознавчій термінології та спеціальній літературі орієнтується на недостатньому рівні. Не цікавиться творчістю й діяльністю митців, власні судження не сформовані.</p>
<p>10 – 1 балів</p>	<p><u>Теоретичний зміст курсу не засвоєний. Необхідні практичні навички роботи не сформовані. Необхідні завдання не виконані або мають грубі помилки.</u></p> <p>Необхідна подальша значна робота (у тому числі й повторне вивчення курсу).</p> <p>Відповідь із суттєвими фактичними помилками. Студент неспроможний відтворити інформацію у певній послідовності, оперує лише загальними фразами. Називає лише окремі факти, дати, плутається у епохах, невірно вимовляє прізвища митців, не орієнтується у стилях, жанрах. Фрагмент уроку з художньої культури не продемонстровано і не підготовлено взагалі. Студент має низький рівень знань, не володіє професійною термінологією, основними культурологічними поняттями. Рівень мислення і мовленнєвої культури низький. Не цікавиться розширенням власного кругозору й накопиченням культурологічних знань.</p>

**Критерії оцінювання відповіді на практичне питання з зарубіжної
художньої культури**

Критерії оцінювання практичного завдання	Розподіл балів			
	15–12 балів	12–9 балів	9–6 балів	6–1 балів
Методична грамотність	Презентація фрагменту уроку з художньої культури здійснено відповідно до вимог планування, цілей, визначення методичної структури та змісту заняття з урахуванням ступеня навчання, педагогічних та психологічних особливостей учнів	Презентація фрагменту уроку з художньої культури в основному здійснено методично грамотно, з урахуванням педагогічних та психологічних особливостей учнів, проте є незначні недоліки в дотриманні зазначених вимог	Презентація фрагменту уроку з художньої культури здійснено із недоліками стосовно зазначених вимог	Презентація фрагменту уроку з художньої культури здійснено безграмотно з точки зору методики викладання дисципліни
Точність виконання завдання	Мета та зміст уроку повністю відповідають поставленому завданню	Мета та зміст уроку в основному відповідають поставленому завданню	Мета та зміст уроку в основному відповідають поставленому завданню, але є суттєві недоліки	Мета та зміст запропонованого уроку не відповідають поставленому завданню
Коректність використання наочності (у тому числі ТЗН)	Заплановано використання технічних та інших засобів навчання	Заплановано використання ТЗН, але методика їх використання не є раціональною.	Заплановано використання наявних наочних посібників, але методика їх використання не є раціональною	Не передбачено використання ТЗН та наочності
Здатність до обґрунтування методичних рішень	Студент спонтанно і правильно реагує на запитання екзаменатора. Він здатний теоретично обґрунтувати вибір власних методичних рішень. Студент вільно і коректно користується методичною термінологією	Студент адекватно реагує на запитання екзаменатора, однак він недостатньо впевнено обґрунтовує вибір власних методичних рішень. Студент в основному правильно використовує методичну термінологію	Студент не зовсім адекватно реагує на запитання екзаменатора. Він відчуває труднощі в обґрунтуванні вибору власних методичних рішень, допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного	Студент нездатний правильно реагувати на запитання екзаменатора. Він не може обґрунтувати вибір власних методичних рішень. Студент майже не користується методичною термінологією

Розподіл балів, які отримують студенти протягом семестру

Поточне тестування								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9
5	5	5	5	5	5	5	5	5

Самостійна робота	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
15	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Абстрактний експресіонізм – один із найвпливовіших напрямів абстрактного живопису 40–50-х років ХХ ст., що виник у США. Принцип абстрактного експресіонізму полягав у відмові від попереднього задуму та планомірно вибудованої форми.

Абстракціонізм (від лат. *abstractio* – букв. відхилення, або далекий від дійсності і *abstractus* – відокремлений, відірваний, виділений) – 1. Творчий метод абстрактного (безпредметного, нефігуративного) мистецтва, для якого характерна відмова від зображення форм реальної дійсності. 2. Формалістична течія в мистецтві ХХ ст., зокрема, напрям в образотворчому мистецтві *модернізму* ХХ ст. представники якого цілком цілком відмовляються від реалістичного зображення предметів і явищ навколишнього світу.

Абсурду мистецтво, абсурдизм – один з проявів авангардизму в художній культурі модернізму. Поняття пов'язане з комплексом явищ у літературі (т.зв. “драма абсурду”) і театральному мистецтві (так званий театр абсурду) на Заході у 50–60-х роках ХХ ст. В основі світогляду абсурдистів є теза філософії екзистенціалізму про абсурдність буття, безглуздість людського існування.

Авангардизм (франц. *avantgardisme*, від франц. *avant-gard*; букв.– авангард – передовий) – передовий загін, передова охорона) – 1. Умовна назва багатьох антиреалістичних течій у літературі й мистецтві ХХ ст. 2. Термін, яким називають особливий рух у художній культурі, зокрема, у літературі та мистецтві ХХ ст., передусім уся сукупність різноманітних модерністських течій у мистецтві, які, пориваючи з реалістичною традицією, вбачають у відмові від традиційних естетичних принципів та способів побудови художньої форми головний шлях до досягнення мистецтвом свого призначення, а тому виступають із закликами до повного оновлення художніх форм та зображувальних засобів.

Авантитул – початкова сторінка книги, що передує титулу. На А. розміщують різноманітні елементи титульної сторінки (назва або марка видавництва, назва серії, книги, місце та рік видання) або малюнок, що розкриває зміст книги.

Аврора – у давньоримській міфології богиня світанку (відповідала давньогрецькій Еос). Зображувалась у вигляді чарівної молодої жінки. Найчастіше її втілювали у скульптурі, використовуючи як прикрасу в архітектурі та *садово-парковому мистецтві*.

Авторська техніка – техніка (на відміну від загальновідомих), винайдена та застосована при виконанні будь – якого художнього твору самим автором. А. т. визнається або виключно нова техніка, або така, що побудована на основі кількох технік.

Автохтонна культура – Загалом корінна, місцева культура. Тобто прадавня традиційна культура, притаманна корінному населенню (автохтонам–аборигенам) певної місцевості. Зокрема, це культура населення, яке одвіку незмінно проживає на відповідній території (напр., китайці в Китаї, японці в Японії, різноманітні негроїдні народи і племена в Африці, індіанці в Америці та .ін.).

Агітаційне мистецтво – один із видів образотворчого мистецтва, безпосереднім змістом якого є переконання людей у певних ідеях та розповсюдження цих ідей з метою впливу на свідомість, настрої, суспільну активність мас.

Адоніс – божество родючості та рослинності в давній Фінікії та Сирії. У VI ст. до н. е. культ А. поширився в Стародавній Греції, а потім у Римі. Зображувався у вигляді юнака з виноградним гроном у руках. Скульптурне зображення А. найчастіше використовували як прикрасу в архітектурі та *садово–парковому мистецтві*.

Академізм у мистецтві – 1. Загалом, бережне ставлення до художніх традицій минулого, піклування про їхнє збереження та використання як необхідної умови існування і розвитку мистецтва, а також як “імунітет” до модних, але недовговічних і поверхових віянь у ньому. А.м. – це і високий професіоналізм митця. 2. Зокрема, напрям у так званих пластичних мистецтвах – образотворчому мистецтві (живописі, скульптурі), архітектурі, декоративно–прикладному мистецтві, дизайні, а також у хореографії (танці) та в акторському мистецтві, де пластика є важливим зображувальним засобом.

Академія мистецтв – найвищий науково–творчий центр у галузі образотворчого мистецтва. Перша А.м. була заснована в Італії у місті Болонья у XVI ст. як вільне об’єднання митців. В Україні 1917 р. була відкрита Українська державна А.м. Згодом статус цього закладу було скасовано і лише після розпаду Радянського Союзу та здобуття Україною незалежності Київський художній інститут у 1992 р. був реорганізований в Українську національну А.м.

Акварель – водяна прозора фарба; техніка малярства або твір, виконаний такими фарбами.

Акмеїзм (від грец. *акте* – вершина, вищий ступінь чогось, розквіт, квітнуча сила) – занепадницька, модерністська течія в російській поезії на початку ХХ ст., яка виникла поряд з футуризмом (див. *Футуризм*) як реакція на кризу символізму (див. *Символізм*). Її представники (М. Гумільов, А. Ахматова, О. Мандельштам, С. Городецький, М. Зенкевич, В. Нарбут, О. Кузьміна–Караваєва, М. Кузьмін та ін.).

Аксесуар – в образотворчому мистецтві річ другорядного значення, що доповнює характеристику центрального образу та розкриває загальний задум твору в цілому.

Акційний живопис – ставить у центр уваги незакінчений витвір; не стилістику, а сам процес створення картини, манеру роботи художника – його рухи та дії перед полотном. Для створення витвору в акційному живописі часто використовуються також нетрадиційні прийоми та засоби, різні предмети або людські тіла замість звичайного пензля. Представлений у творчості: Д. Поллока, І. Клейна, Р. Мазеруела, Ж. Мат'є, японської групи «Гутай» та ін.; набув поширення у 50–ті роки.

Асамбляж – різновид «мистецтва об'єкта». Становить собою поєднання в одному просторі різнорідних предметних, живописних і пластичних елементів.

Ала–прима – (малярство по сирому) – технічний різновид олійного малярства, що потребує закінчення роботи над твором до підсихання фарб і надає змогу митцеві уникнути проміжних етапів – *підмальовок, прописок, лесування*; засіб виконання акварельного або олійного малярства за один прийом чи сеанс.

Алегорія – в образотворчому мистецтві персоніфікація деяких абстрагованих уявлень, зображення їх через асоціативно близькі конкретні образи, істоти та предмети (напр., зображення богині правосуддя у вигляді жінки з вагами в руках). Алегоричні зображення, зазвичай, наділяються пояснюючими їх зміст *атрибутами*. А. була широко розповсюджена в минулому – напр., у мистецтві *готики* та італійського *Відродження*.

Амазонки – у давньогрецькій міфології войовниче плем'я, що складалось тільки з жінок, мало власну державу на чолі з царицею. Для продовження роду вони обирали чоловіків із сусідніх племен. У мистецтві відомі статуї А. роботи грецьких митців Поліклета, Фідія та інших (збереглися римські копії цих творів), рельєфів. Особливо популярними були сцени боротьби між А. та грецькими героями.

Аматор – у мистецьких колах людина, яка займається будь–яким видом мистецтва як любитель, без спеціальної фахової підготовки; людина, яка поверхово знайома з певною галуззю мистецтва.

Аморфний – безформний. У художньому творі – форма зі слабо виявленою структурою. В цьому значенні близький до поняття деструктивний, атектонічний.

Ампір (від франц. *empire* – імперія) – стиль пізнього класицизму (неокласицизму), передусім, пізнього класицизму (неокласицизму) епохи імперії Наполеона I в західноєвропейській архітектурі й мистецтві (переважно декоративно–ужитковому), що виник у Франції наприкінці XVIII –XIX ст. У стилі А., манері, зовнішніх проявах (формах та атрибутиці) у найдрібніших деталях відтворені часи імператорського Риму для того, щоби наголосити на самовідданості новому імператору та його імперії.

Амур – у давньоримській міфології бог кохання. Зображували у вигляді крилатого хлопчика з луком і стрілами. Див. Купідон, Путті.

Амфітрита – у давньоримській міфології дружина Посейдона, богиня морів. Зображували в мушлі, запряженій тритонами, в який вона летить над поверхнею моря.

Андеграунд – поняття в мистецтві ХХ ст. Походить від англ. *Underground*, що буквально означає «підпілля» і позначає так звану «підпільну культуру», яка протиставила себе умовностям та обмеженням традиційної культури. А. полягає в демонструванні митцями свого неофіційного мистецтва не в салонах та галереях, а під відкритим небом чи в підземних переходах.

Анімація – мистецтво оживлення малюнків, ляльок, неживих предметів шляхом знімання на кіноплівку окремих рухів; мистецтво створення анімаційних фільмів.

Антик – антична скульптура або її *фрагмент* (*оригінал* чи *зліпок* з нього), що збереглася до нашого часу.

Антикваріат – старовинні речі, з–поміж котрих можуть бути твори мистецтва, книги, рукописи, музичні інструменти, старовинний рідкісний одяг тощо. Близьке за значенням – *rаріет*.

Антиной – за легендою, юнак надзвичайної вроди. Його зображення в Стародавньому Римі вважалося взірцем ідеальної краси. А. Часто зображували з атрибутами бога виноробства *Діоніса*.

Антимистецтво (від грец. *anti* – префікс, що означає протилежність, протидію, ворожість..., і *мистецтво*) – 1. Букв. Діяльність, протилежна, ворожа мистецтву в класичному розумінні цього слова, яка є його антиподом, суперечить, протидіє йому. Прикладом такого заперечення класичних традицій мистецтва є, зокрема, “творчість” дадаїстів та абсурдистів, представників так званого *мінімального мистецтва*. 2. Один з проявів сучасної *контркультури, нонконформізму*. 3. Інша назва однієї з новітніх форм сучасного *авангардизму* в модерністській художній культурі останньої третини ХХ ст. – так званого *концептуального мистецтва*, яке відкидає головні мистецькі канони та норми минулого.

Античність (лат. *antiquitas* – давнина, старовина) – 1. Букв. Давній, стародавній час (епоха). 2. У вузькому розумінні – греко–римський період стародавньої історії та культури. 3. У широкому розумінні – період існування рабовласницьких держав Середземномор’я та їхньої культури від кінця III тис. до н.е.(Крито–Мікенська цивілізація) до занепаду Римської імперії (476).

Античне мистецтво – мистецтво високорозвинених рабовласницьких суспільств Середземномор’я та Передньої Азії у I тис. до н. е. (Греція та елліністичні держави, Римська республіка) і в 1–ій пол. I тис. н. е. (Римська імперія). А. м. пройшло в своєму розвитку такі основні етапи: *архаїку, класику, еллінізм, римське мистецтво*. Падіння Західної Римської імперії та крах рабовласницького ладу ознаменував кінець А. М., але його традицій справили надзвичайний вплив на всю світову художню культуру. Особливо яскраво вони проявились у мистецтві *Відродження*.

Антропоморфний, антропоморфізм – наділений людськими властивостями предмет, явище природи, зображення богів у людській подобі. У творах мистецтва А. – уподібнення формам людського тіла геометричних об’ємів, що виконують ужиткову конструктивну форму, як напр., колона у вигляді людської фігури, посудина у формі голови людини тощо, в орнаментиці середньовічних *орнаментів* – зображення всіляких чудовиськ, химер, тварин, птахів із частинами людського тіла тощо.

Анубіс – бог смерті у стародавніх єгиптян. Зображувався у вигляді священного бика з золотими рогами та сонячним диском між ними.

Апіс – бог родючості у стародавніх єгиптян. Зображувався у вигляді святого бика з золотими рогами та сонячним диском між ними.

Аплікація – спосіб створення орнаментів, візерунків, зображень шляхом нашивання або наклеювання на тканину, папір тощо різнокольорових клаптиків тканини, паперу і т. д.; твір, виконаний у такій техніці.

Аполлон – у давньогрецькій міфології бог сонячного світла. Часто ототожнювався з богом сонця *Геліосом*. Інше ім'я – Феб. Вважався сином Зевса, покровителем духовної діяльності, богом гармонії, мудрості та мистецтва. Зображувався у вигляді вродливого, ідеальної статури юнака з музичним інструментом – кіфарою в руці.

Апостоли – персонажі культового мистецтва, які уособлювали 12 учнів, послідовників Христа. Зображення апостолів відомі з пам'яток візантійського та давньоруського мистецтва. Тему апостолів відображено у *настінних розписах* храмів Київської Русі.

Арабески (від італ. *arabesco* – арабський) – 1. Складний орнамент з арабських написів (переважно з тексту Корану) або з геометричних чи стилізованих рослинних візерунків. Терміном А. позначають іноді гротеск – орнаментований мотив, характерний для італійського Відродження та римської античності. У ширшому значення А. позначають також будь-яку орнаментику ускладненого, химерного характеру. 2. Невеликий музичний твір, химерний і невимушений.

Артеміда – в давньогрецькій міфології спочатку богиня дерев, заступниця хижих тварин та полювання, згодом – богиня Місяця. Донька Зевса та сестра *Аполлона*. Зображувалась в образі мисливця в куцому хітоні з луком та сагайдаком зі стрілами за спиною, у супроводі лані та *німф*. У римській міфології їй відповідала *Діана*.

Архаїзм (від грец. *archaios* – стародавній) – У широкому розумінні – застаріле явище суспільного життя, культури чи релігії або застарілий предмет господарського, побутового, культурного, релігійного тощо призначення, загалом – пережиток минулого.

Архангел – у християнській іконографії зображення вищого за рангом янгола у вигляді чоловічої постаті з крилами за спиною.

Археологія – наука, що вивчає історичну минувшину людства за пам'ятками матеріальної культури (знаряддя праці, ужитковий посуд, зброя, житло, будівлі) знайденими під час розкопів.

Архітектура – будівництво, мистецтво будівництва, мистецтво проектувати та споруджувати, що підіймається до рівня художнього узагальнення ідей та виражає в художньо-образній формі уявлення людини про світ, простір, час, вічність, тривкість або мінливість та рух, радощі або смуток, самотність.

А секко, фреско а секко – технічний різновид фрески, заснований на виконанні малярства по твердій сухій вапняній штукатурці. Цим способом

працюють змішаними з вапном фарбами, причому всі тони до початку роботи над твором готуються завчасно; поверхня штукатурки частинами заздалегідь зволожується. Як і чиста фреска, розпис виконується частинами, але з'єднувальні шви та прориси (*а фреско*) тут відсутні.

Атлант – вертикальна підпора у вигляді чоловічої постаті, що виконує роль несучої архітектурної деталі замість колони.

Атрибут – у галузі історії мистецтва постійна, невід'ємна ознака того чи іншого героя художнього твору – незмінно пов'язаний з ним предмет, зовнішня властивість або діяння. Найчастіше А. зображувались у творах на міфологічну та релігійну тематику (напр. *Нептун* завжди зображувався з тризубом). А. іноді відіграє головну роль у розкритті сюжету подібних творів.

Аура – у мистецтві – натхнення митця або одухотворення художнього образу; ледь помітне художнє чуття.

Афіна – давньогрецька богиня мудрості, військової праці та ремесел, донька Зевса. А. Зображували в образі суворої та величної діви у повному військовому спорядженні. Її атрибути = змія та сова, символи проникливості та мудрості.

Афіша – один з видів реклами, оголошення про виставу, концерт, виставку тощо, котрий вивішують у людних місцях. Композиційне рішення реклами іноді має вигляд завершеного самостійного художнього твору. З розвитком поліграфії наприкінці ХІХ ст. реклама перетворилася в особливий вид графічного мистецтва.

Афродіта – у давньогрецькій міфології богиня кохання та краси. (У стародавніх римлян – *Венера*). Згідно з легендою, народилася з морської піни. А. часто зображували, коли вона виходить з моря, часто в супроводі сина *Ерота* (у римлян – *Амура*) – бога кохання, її посланця.

«Баби кам'яні» – стародавні кам'яні скульптурні зображення людини (заввишки до 4 м.), поширені у кочових народів Європи та Азії. Ставили на могилах, що було пов'язано з культом предків. «Б. к.» відомі у степовій частині України від енеоліту до Середньовіччя (ХІІІ ст.).

Багет, багета – дерев'яна планка (пофарбована, позолочена, оздоблена різьбленим або ліпленим рельєфом тощо), призначена для виготовлення рам для картин, портретів тощо.

Барбізонська школа – група прогресивних французьких художників–пейзажистів реалістичного напрямку 30–60-х років ХІХ ст., що працювали над створенням картин безпосередньо на природі (природі) в с. Барбізон біля

Парижа. Її найвідоміші представники: Н.В. Діаз де ла Пень'я, Ш.Ф. Добіньї, Ж. Дюпре, Ж.Б.К. Коро, Ж.Ф. Мілле, П.Е.Т. Руссо, К. Труайон. Звертаючись безпосередньо до натури, широко застосовуючи техніку пленеру, барбизонці прагнули до правдивого відображення природи і ствердження естетичної цінності національного пейзажу.

Барельєф – різновид випуклого рельєфу, в якому скульптурне зображення або орнамент виступають над площиною поверхні не більше, ніж на половину власного об'єму. Б. найбільш розповсюджені в настінних скульптурних зображеннях, медальйонах тощо.

Бароко – художній стиль кінця XVI – серед. XVIII ст. в мистецтві європейських країн, головним чином в Італії, а також в Іспанії, Фландрії, Німеччині, Франції та ін. Найвиразніше стиль Б. проявився в архітектурі; з ним пов'язане нове поняття архітектурного простору та маси: колишню замкненість та чітке розчленування об'ємів змінила динамічна побудова архітектурних мас, перехід одних об'ємів у інші, розкішне декорування.

Батальний жанр – галузь образотворчого мистецтва (переважно малярства), присвячена військовій тематиці. Головним чином відображує бойові події. Б. ж. може розглядатись і як окремий розділ історичного жанру.

Батик – у декоративно–прикладному мистецтві техніка розпису тканини за допомогою спеціального резерву, нанесеного на неї – тобто такого складника, який зберігав би її окремі частини від наступного фарбування. Ця техніка була відома ще в VI ст. н.е. на Далекому Сході. Виготовлення Б. поділяється за технікою на два види: холодний і гарячий Б.

Бахус – У давньоримській міфології бог рослинності, опікун виноградарства та виноробства; у Стародавній Греції йому відповідали *Вакх* та *Діоніс*.

Безпредметне мистецтво – інша назва *абстракціонізму* – однієї з авангардистських течій у сучасному модерністському мистецтві. У його витоків лежить творчість російського художника В. Кандинського та нідерландського живописця П. Мондріана, які на початку XX ст. визначили два головні напрями і методи абстракціонізму: абстрактний експресіонізм та геометричний абстракціонізм.

Бієнале – в образотворчому мистецтві виставки художніх творів, що проводяться регулярно один раз у два роки.

Богема – означення середовища художньої інтелігенції, що веде розкутий, невимушений, непутящий і незабезпечений спосіб життя.

Бомонд – у колах художньої інтелігенції «вищий світ» – гурт вищого, видатного або елітного суспільства.

Борисфен – у давньогрецькій міфології бог Дніпра, батько Фоанта – царя Тавриди (Криму). За скіфським міфом, Б. – батько прародительки скіфів; давньогрецька монета з бронзи або міді, на аверсі котрої викарбуване бородате обличчя бога Б. Карбувалась в Ольвії у 330–240 рр. до н. е.

Буклет – у галузі видавництва неперіодичне видання у вигляді аркуша поліграфічного паперу, складеного в зошит або ширмо подібно. У вигляді Б. друкують путівники, рекламні та інформаційні листівки, деякі дитячі видання тощо.

Буколіка (буколічний стиль) – у давньогрецькій поезії ідилічний стиль в зображенні сцен селянського, пастушачого життя, основними формами якого були ідилія, пастораль, еклога.

Буль стиль – стиль французьких меблів XVII – XVIII ст., або окремі їх зразки, для яких характерна інкрустація з різних порід дерева, міді, олова, слонової кістки тощо. Назва цього стилю пішла від прізвища придворного столяра короля Людовіка XIV Андре Шарля Буля. Меблі, виготовлені в майстерні Буля, стали важливою складовою Людовіка XIV, в якому поєдналися риси, притаманні класицизму та бароко.

Бутафорія – вироби, що імітують натуральні предмети, напр., реквізити для театральних вистав або магазинних вітрин; також підробка, мішура, показна розкіш. Митці використовують Б. у майстерні, студії в якості натури, моделі для малювання, малярства. Див. *Муляж*.

Вазопис – в історії мистецтва декоративний розпис посудини (орнаментований або сюжетний), що виконується виключно керамічним способом, тобто спеціальними керамічними фарбами з подальшим випалюванням у печі.

Валер (франц. *valeur*, букв. цінність) – послідовна градація відтінків тону в межах одного кольору. В живописі один із засобів передання багатства колориту.

Варіація – один із способів художнього формотворення, суть якого полягає у варіюванні – створенні нової композиції із готових, уже існуючих елементів, частин, в іншому співвідношенні та поєднанні, але на ту ж тему. Звідси вислів – «тема з варіаціями».

Веризм – течія в мистецтві, що виникла в Італії у 2-ій половині XIX ст. Для веризма характерні натуралістичне зображення повсякденного побуту,

тяжкого життя бідноти, богеми; потяг до матеріальності зображення тощо. Особливе втілення мав у музичному мистецтві, зокрема в оперному жанрі.

Вернісаж – закритий перегляд вистави, в якому беруть участь лише запрошені особи (митці, мистецтвознавці тощо); перший день відкриття виставки для широкого кола глядачів.

Гіперреалізм (англ. *hyperrealisme* – надреалізм; від грецьк. *hyper* – над, зверх і лат. *realis* – речовий) – художній рух, одна з течій сучасного модернізму, що виникла в 60–х роках ХХ ст. США і згодом, у 70–х роках., поширилась у європейських країнах. Інші назви Г. – фотореалізм, суперреалізм, постпоп–артівський реалізм, штучний реалізм, холодний реалізм, різкофокусний реалізм.

Дадаїзм (франц. *dadaisme*, від *dada* – дитячий коник, переносно – дитяче белькотіння) – модерністська течія в літературі, образотворчому мистецтві, театральній і музичній творчості Західної Європи першої чверті ХХ ст., яка зародилася майже одночасно (1915 – 1916) в Цюріху (Швейцарія) і у Нью–Йорку (США), попередниця сюрреалізму. Характерні риси Д. – нігілізм, нарочитий примітивізм, антиестетизм.

Дисонанс (франц. *dissonance*, від лат. *dissonans* – різноголосий, різнозвучний) – 1. Переносно – відсутність у чомусь гармонії, невідповідність слів або поведінки когось настроям, сподіванням, переконанням інших людей. 2. У музиці – немилозвучність, звучання двох і більше звуків, яке викликає почуття неузгодженості; відсутність стійкого співзвучання – консонансу. 3. У віршуванні – один з видів неповної рими, коли в словах, які римують, збігаються приголосні за часткової або повної розбіжності голосних.

Експресіонізм (від франц. *expression* – вираження, виразність) – напрям, що існував у європейському мистецтві й літературі в перші десятиліття ХХ ст., відобразив глибоку кризу тогочасної суспільної свідомості. З Е. пов'язане виникнення художнього модернізму. Особливо був поширений у Німеччині, Австрії, Франції та інших країнах Заходу. Художники–експресіоністи бачили внутрішній світ у неспокійному русі, неусвідомлено хаотичному зіткненні сил, ворожих “природній” людині.

Елітарна культура (від франц. *elite* – краще, добірне... і *культура*) – 1. Букв. – краща, добірна вишукана культура; культура еліти, обмеженого кола “обраних” людей. 2. Культура певної суспільної, наприклад, соціальної, політичної (вищої, панівної, владної, керівної верстви чи структури) або творчої (інтелектуальної, художньої, науково–технічної тощо) еліти. 3. Особлива, насамперед, художня, культура, відмінна від культури головної

маси населення, *культури масової*, що відрізняється вищим загальним рівнем, духовністю

Еллада (грец. *Ellas, Ellados*) – Стародавня Греція; Греція. В давнину південна частина Фессалії (місцевості на Балканах, Балканському п-ві), батьківщина *еллінів*, згодом Середня Греція, з VII ст. до н.е. – вся Греція. З 1833р. – грецька держава.

Еллінізм (грец. *ellinismos*, від *ellin* – еллін, грек.) – Умовна назва періоду історії країн Східного Середземномор'я, Передньої Азії та Причорномор'я від часу завоювань Александра Македонського (334–323 рр. до н.е.) до підкорення цих країн Римом (завершилося 30 р. до н.е.).

Етюд (франц. *etude*) – 1. В образотворчому мистецтві – допоміжний твір, виконаний з натури в процесі роботи над картиною, скульптурою тощо. 2. У музиці – інструментальна п'єса, призначена для вдосконалення виконавської майстерності. Є концертно–віртуозні Е. 3. В театральному мистецтві – вправи для розвитку і вдосконалення техніки акторського мистецтва. 4. У літературі – невелика, переважно безсюжетна замальовка або одноактна п'єса. 5. У грі в шахи (шашки) – завдання виграти або зіграти внічию за заданої позиції.

Імажинізм (від франц. *image* – образ) – один з численних напрямів декадентського мистецтва на початку ХХ ст., зокрема, формалістична, занепадницька декадентська літературна течія, яка виникла в англійській та американській поезії напередодні I світової війни (Е. Паунд, Т.Е.Х'юм, Е. Лоуелл). У російській поезії І. з 1919 р. поділяла невелика група поетів–імажиністів (1919–1927 рр.), яка об'єднувала І. Грузинова, Р. Івнева, А.Кусикова, А. Марієнгофа, В. Шершеневича, деякий час раннього С. Єсеніна.

Імпресіонізм (франц. *impressionnisme*, від *impression* – враження) – напрям в образотворчому, театральному мистецтві, музиці, художній фотографії, кіно та літературі останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., який вважав завданням витончене, яскраве відтворення реального світу в його рухливості й мінливості без особливого заглиблення в суть і соціальну зумовленість явищ дійсності. Найяскравіше виявився у французькому живописі 70–80-х років ХІХ ст. у творчості Е. Мане, К. Моне, Е. Дега, К. Піссаро, О.Ренуара, А. Сіслея, Б. Морізо та ін.

Камерний (від лат. *camera* – склепіння, кімната) – І. Який стосується камери, має камеру, складається з камер. 2. Призначений для невеликого приміщення і нечисленної аудиторії; К. музика – музика, написана для кількох інструментів або голосів (дует, тріо, квартет); К. ансамбль – група виконавців К. музики; К. оркестр – оркестр невеликого складу з провідною

групою струнних інструментів. 3. Назва світської (не церковної) музики, що виникла в епоху Відродження.

Колаж (франц. *collage*, букв. – наклеювання) – технічний прийом в образотворчому мистецтві, переважно у графіці, який широко використовували з 1911 – 1916 рр. (у практиці кубістів, футуристів, дадаїстів). Він полягає в наклеюванні фотографій, різних матеріалів чи предметів, що відрізняються кольором і фактурою, на певну основу.

Колорит (італ. *colorito*, букв. – забарвлений) – 1. Співвідношення фарб, кольорів по тону, насиченості, що створює певну єдність картини, фрески, мозаїки тощо. 2. Сукупність особливостей, своєрідність, характерна особливість чого–небудь.

Конструктивізм (від лат. *constructio* – побудова, спорудження, складання) – течія *функціоналізму*, особливий напрям в архітектурі, мистецтві та літературі 20–30–х років ХХ ст., головною настановою якого є зближення мистецтва (по лінії форми) з практикою індустріального побуту, що виявилось у раціональності, економічності, лаконізмі, геометризації контурів, функціонально виправданій декоративності.

Кубізм (франц. *cubeisme*, від *cube* – куб) – модерністська формалістична течія в образотворчому мистецтві початку ХХ ст., представники якої зображали реальний світ у вигляді комбінацій геометричних фігур (куба, кулі, циліндра, конуса тощо). К. зародився у Франції (виник у Парижі), існував у 1907–1920 рр. Його теоретиками були живописці Ж.Метценже, А. Глез та поет Г. Аполлінер. Вплинув на еволюцію найрадикальнішого різновиду модернізму – авангардистського мистецтва.

Культура (лат. *cultura* – вирощування, обробіток, догляд, плекання, удосконалювання, шанування, розвиток, освіта, виховання, від лат. *cultus* – шанування, поклоніння і *culturare* – вирощений, оброблений людською працею, доглянутий, виплеканий, доведений до досконалості людськими руками, від лат. *colo, colere* – щось вирощувати, обробляти, доглядати, плекати, доводити до досконалості) – Складне, єдине і цілісне соціально–історичне явище творення людиною і суспільством власного світу, відмінного від світу природи.

Культура художня – структурний елемент (галузь) духовної культури, сукупність художніх вартостей та діяльність з їхнього створення, певна система, що охоплює наявні художні вартості, їх виробництво і функціонування в суспільстві. Синонімом К.х. є поняття “мистецтво”. К.х. – центральне ядро естетичної, що об’єктивує естетичні відношення та вартості, створюючи художні вартості.

Куртуазна література (від франц. *courtois* – витончено ввічливий, люб'язний... і *література*) – твори художньої літератури західноєвропейського середньовіччя, що оспівували кохання, лицарську честь, культ “служіння прекрасній Дамі”.

Масова культура (від лат. *massa* – брила, шматок і *cultura*) – 1. Загалом – універсальна культура, призначена або характерна для найширших верств населення (наприклад, товари масового вжитку). 2. Зокрема – космополітична (позбавлена національних ознак) різновид сучасної культури, найбільше поширений у суспільному житті в ХХ ст. Синонімами М.к. є маскульт, популярна культура, або поп-культура, споживацька культура, комерціалізована культура, індустрія розваг тощо.

Мінімальне мистецтво (від лат. *minimalis* – найменший серед чогось... і *мистецтво*) – радикальна авангардистська течія художнього модернізму другої половини ХХ ст., яка поряд із так званим “концептуальним мистецтвом”, де замість художнього твору здебільшого пропонують лише його задум, є одним з найяскравіших проявів сучасного *антимистецтва*, своєрідною формою *контркультури*, *нонконформізму*.

Модерн (від франц. *moderne* – новітній, сучасний) – стиль у світовому мистецтві кінця ХІХ – початку ХХ ст. (відповідно “арт нуво” – у Франції та Італії, “югендстиль” – в Німеччині, “сецесіон” в Австрії тощо), що виник як протиставлення нетворчому відтворенню стилів минулого (поширеному в другій половині ХІХ ст.) і став одним з проявів пошуку виходу з духовної кризи кінця ХІХ ст. – початку ХХ ст., зокрема пошуку шляхів подальшого прогресу в такій галузі тогочасної культури, як мистецтво.

Модернізм (франц. *modernismo*, від *moderne* – новітній, сучасний) – одна з найпомітніших та характерних рис культурного життя кінця ХІХ – ХХ ст. в галузі релігії філософії, мистецтва та літератури; зокрема, релігійний М. – сукупність НТР (новітніх релігійних течій), філософський М. – сукупність нових філософських учень та напрямів філософії, серед яких і один з головних напрямів сучасної релігійно-ідеалістичної філософії, що полягає в її оновленні та пристосуванні до соціальних, політичних і економічних реалій, а також художній М. – одна з найоригінальніших художньо-естетичних систем, один з головних напрямів розвитку мистецтва та літератури новітнього часу, якому притаманний розрив з ідейними і художніми принципами і традиціями класичної культури, її мистецтва.

Натуралізм (франц. *naturalisme*, від лат. *natura* – природа) – художній метод (метод художньої творчості), напрям у літературі та мистецтві, насамперед Європи та США, що виник і склався в останній третині ХІХ ст. Мета – найбільш об'єктивне, точне і безпосереднє зображення реальності, людського характеру.

Неоімпресіонізм (від грец. *neos* – молодий, новий... та імпресіонізм) – течія в живописі, яка виникла у Франції близько 1885 р. Наприклад, ХІХ – та початок ХХ ст. Н. поширився в Бельгії, Італії та інших країнах. Представники Н. (Ж. Сера, П. Сіньяк та ін.) розвивали суб'єктивні тенденції імпресіонізму, намагалися науково обґрунтувати, надати методичності прийомам розкладання складних тонів на чисті кольори. Твори Н. нагадували мозаїку, в них було втрачено матеріальність у переданні реальних явищ.

Неокласицизм (від грец. *neos*, – молодий, новий... і *класицизм*) – 1. Класицизм ХVІІІ –початку ХІХ ст., на відміну від класицизму ХVІІ ст. 2. Загальна назва різних течій в архітектурі, мистецтві (живописі, скульптурі, музиці) та літературі останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., які зверталися до традицій античності, Відродження та класицизму. Для Н. характерна стилізація зовнішніх форм мистецтва античності, італійського Відродження і класицизму.

Неореалізм (від грец. *neos*, – молодий, новий і пізньолат. *realis* – суттєвий, дійсний, речовий, від *res* – річ) – 1. Течія в англо–американській філософії початку ХХ ст., що під гаслом “здорового глузду” намагалася подолати суб'єктивний і абсолютний ідеалізм у теорії пізнання, залишаючись загалом в рамках ідеалізму. 2. Напрямок в італійському мистецтві (насамперед, кіно) та літературі 40–50–х років ХХ ст., який виник на хвилі антифашистського руху.

Неоромантизм (від грец. *neos*, – молодий, новий... і романтизм) – умовна назва низки естетичних тенденцій, що виникли в літературі та мистецтві європейських країн наприкінці ХІХ ст. Н. не склався в окрему художню течію, а виявлявся у взаємодії й переплетінні як з реалістичними, так і декадентськими літературними напрямами. Для неоромантичних творів характерний гострий сюжет, в основі якого – боротьба, небезпека, таємничі події.

Нонконформізм (від лат *non* – ні і *conformis* – відповідний, тобто – невідповідний, не згідний, протилежний) – У художній культурі Н. заперечує традиції класичного мистецтва. Звідси інша назва Н. – *контркультура*, тобто протикультура, або антикультура. 2. Умовна назва широкого молодіжного неформального руху протесту, який виник в 40–50–х роках ХХ ст. в США (бітники) і поширився у 60–70 (хіппі, рокери, панки) також у європейських країнах, продовжуючи еволюціонувати у 80–90–х роках (металісти, байкери, репери тощо).

Панк–культура (від англ. *punk* – гнилизна, погань, нищість, поняття продажності та злобної аморальності) – різновид молодіжної субкультури, форма *рок* та *контркультури*, *нонконформізму*, рух серед певної частини

молоді – так званої “поганої молоді”, що виник у 70–х роках ХХ ст. в Англії і виявив в порушенні загальноприйнятих норм моралі та правил поведінки, запереченні традиційних духовних культурних вартостей, захопленні особливо емоційно збуджувальною і гучною з принципово “брудним” звучанням *рок-музикою* та брудним сексом, неохайним зовнішнім виглядом та чудернацькими зачісками його представників.

Паризька школа – умовна назва кола митців Франції та багатьох інших країн, що постійно працювали в Парижі в 10–20–х роках ХХ ст. Спільною рисою їхньої творчості була синтетичність (поєднання різних художніх стилів, напрямів мистецтва, творчих манер). На підставі осмислення здобутків імпресіонізму, постімпресіонізму, пізнього та неоімпресіонізму вони шукали нові художні засоби виразності, сприяючи розвитку авангардного мистецтва.

Пастораль (італ., франц. *pastorale*, від лат. *pastoralis* – пастуший) – в античності і європейській літературі нового часу поетичний жанр, ідилічно відображає сцени з життя пастухів і пастушок на лоні сільської природи; у музиці – опера, пантоміма, балет на сюжет з ідеалізованого сільського життя.

Передвижники – художники реалістичного, демократичного напрямку, які належали до найпередовішого в останній третині ХІХ ст. у Російській імперії мистецького об’єднання – Товариства пересувних художніх виставок, організованого 1870 р. в Петербурзі на базі артлі художників. На засадах естетики революційних демократів В. Белінського, М. Добролюбова, М. Чернишевського П. стверджували ідейність, народність, національну своєрідність у мистецтві, ставили на меті створювати й популяризувати реалістичне мистецтво, спрямоване на громадсько–естетичне виховання народних мас.

Перформенс (англ. *performens* – вистава, дійство, дія) – різновид *концептуального мистецтва*, що спеціалізується на зображенні переживань, станів свідомості, соціально–психологічних явищ, які виникають у процесі людського спілкування. Засобом і матеріалом творчості в П. є тіло, зовнішній вигляд, жести, поведінка художника, який бере на себе роль актора.

Пленер (франц. *plein air* – відкрите повітря) – у живописі реалістичне (правдиве) відтворення кольорового багатства природи з усіма його відтінками, наприклад, сонячним освітленням та повітряним середовищем, у вужчому розумінні – живопис на відкритому повітрі, на натурі (природі), а не в художній майстерні, де велику увагу приділяють вивченню світлових ефектів.

Поп–арт (англ. *pop art*, скор. від *popular art* – загальнодоступне, популярне мистецтво) – одна з течій художнього *модернізму*, неоавангардистський напрям в образотворчому мистецтві другої половини

XX ст., що, на противагу абстрактному мистецтву, пов'язаний з *дадаїзмом* і *сюрреалізмом*, є особливо “предметним”.

Постмодернізм – сукупність новітніх модерністських, зокрема, авангардистських напрямів, передусім у західній художній культурі другої половини XX ст., починаючи з *pop-artу* і продовжуючи *мистецтвом абсурду*, *мінімальним мистецтвом*, *концептуальним мистецтвом*, сучасним *авангардом* тощо. П. властивий сучасний негативізм, він є своєрідним художнім різновидом молодіжної *контркультури*, *нонконформізму* з їхніми претензіями на повне заперечення попередніх традицій класичного мистецтва, прагненням до “дематеріалізації” мистецтва, взагалі до руйнування його основ і протиставлення йому так званого антимистецтва.

Пуантилізм (франц. *pointillisme*, від *pointiller* – позначати крапками) – I. У живописі – одна з назв прийнятої *неоімпресіонізм* манери письма (стилю) дрібними мазками правильної форми (“крапками”). Серед представників П. – його засновник Ж. Сера, а також П. Сіньяк, К. Піссарро. 2. У музиці XX ст. – один з типів (стилів) музичного письма, у якому переважають окремі звуки–крапки над мелодійними мотивами або акордами. П. застосовували А. Веберн, П. Булез та інші композитори, близькі до сучасного музичного *авангардизму*.

Реформація (від лат. *reformatio* – перетворення, виправлення, поліпшення) – ідеологічний, суспільно–політичний та національно–визвольний рух у Європі (передусім Західній і Центральній Європі) в XVI і почасті XVII ст, який знаменував перехід від середньовіччя до нового часу, від феодального до буржуазного ладу. Відбувався під релігійними гаслами, набувши форми боротьби, спрямованої проти Католицької Церкви – головної опори феодалізму.

Рокайль (франц. *rocaille* – дрібні камінці, мушлі, черепашки) – I. Характерний для *рококо* мотив орнаменту – стилізована мушля. 2. Зрідка те саме, що й рококо.

Рок–культура – складний, своєрідний та суперечливий феномен XX ст., зумовлений поглибленням відчуження особистості в суспільстві, зростанням маргінальних кіл населення, кризою традиційних релігійних, моральних та художніх вартостей. Його основу становить музичний стиль “рок”, який швидко еволюціонує та має багато різних форм.

Рококо (франц. *rococo* – подібний на черепашку, від франц. *rocaille* – дрібні камінці, мушлі, черепашки) – стиль у західно – європейському мистецтві першої половини XVIII ст. (до 60–х років), поширений у перехідний період між бароко та класицизмом. Найповніше відобразився в

архітектурі та декоративному мистецтві (меблі, розпис на фарфорі і тканинах, дрібна пластика).

Символізм (франц. *symbolisme*, від франц. *symbole* – символ і грец. *symbolon* – знак, умовний знак, символ) – художня течія у літературі та мистецтві кінця XIX – початку XX ст., яка проголошувала символи головним художнім засобом вираження незбагненої сутності буття, предметів і явищ. З’явився як альтернативний натуралізму напрям, зародившись в 60–70-х роках XIX ст. у Франції в творчості групи поетів (Ш. Бодлер (1821–1867), П. Верлен (1844–1896), А. Рембо (1854–1891), С. Малларме (1842–1898) та ін.).

Сюрреалізм (франц. *surrealisme* – надреалізм) – формалістичний напрям у модерністському мистецтві й літературі XX ст., що виник у 20-ті роки у Франції; заперечував роль розуму й досвіду в творчості, шукаючи її джерела в сфері підсвідомого. Попередниками в мистецтві прихильники С. вважали німецьких романтиків, а найближчими предтечами – поета Г. Аполлінера та художника Дж. Кіріко. С. найбільше поширився в живописі, в угруповання сюрреалістів увійшло багато художників – Г. Арп, С. Далі, Р. Магрітт, А. Массон, Х. Міро, І. Тангі, серед яких були і колишні дадаїсти М. Дюшан та М. Ернст.

Фовізм (від франц. *fauves* – дикі) – напрям у модерністському живописі початку XX ст., один з проявів його найбільш радикальної течії – *авангардизм*, французький аналог німецького *експресіонізму*. Назву Ф. з певною часткою насмішки художня критика присвоїла творчості групи молодих паризьких художників, які брали спільну участь у виставках 1902 – 1907 рр. До цієї групи фовістів належали А. Матісс, А. Дерен, М. Вламінк, А.Марке, Р. Дюфі, К. ван Донген та ін.

Формалізм (франц. *formalisme*, від лат. *formalis* – складений за формою, що стосується форми) – І. Дотримання зовнішньої форми в чому–небудь незалежно від або на шкоду суті справи; формальне ставлення до чого–небудь. У художній культурі загалом – відрив форми від змісту в художніх творах, надання провідного значення формі або окремим її елементам.

Футуризм (франц. *futurisme*, від лат. *futurum* – майбутнє) – формалістичний авангардистський напрям у європейській літературі і мистецтві 10–20-х років XX ст., один з початкових різновидів художнього *модернізму*, представники якого намагалися створити “синтетичне мистецтво майбутнього”, що відповідало б технічному прогресу, прискореним ритмам життя. Для Ф. характерні апологія й звеличення техніки, *урбанізм*, пропагування індивідуалізму і свободи митця.

Хепенінг (англ. *happening* – випадок, подія) – жанр у мистецтві модернізму, один з модерністських, авангардистських напрямів театрального мистецтва, близький до “театру абсурду, сценічний різновид *non-artu*, що виник наприкінці 50–х років ХХ ст. у США. В його основі є позапланова (як звичайно абсурдна) дія, яка або механічно копіює повсякденний побут людей, або взагалі позбавлена будь-якого здорового глузду, і в якій, крім виконавців–акторів, беруть участь і глядачі.

Шлягер (нім. *schlager*, букв.– бойовик, хіт сезону) – I. Модна естрадна пісня або мелодія, що мають особливий успіх у сучасної публіки. 2. Переносно – будь-яка рекламована або дуже популярна новинка в галузі мистецтва, літератури, моди тощо. III. – одне з найпоширеніших явищ сучасної *масової культури*. Поряд з творами, що мають художню вартість, у III. часто потрапляють завдяки посиленій рекламі ремісничі підробки, розраховані на примітивні, невисокі смаки.

Ювелірний (від голл. *juwelier*) – I. Пов’язаний з художніми виробами, предметами розкоші, прикрасами з дорогоцінних металів і каменів, з їх виготовленням. 2. Ю. камінь – камінь, з якого виготовляють художні вироби, прикраси. 3. Переносно – майстерно оброблений до найдрібніших деталей, старанно, тонко виконаний, вишуканий.

Ямато–Е (“Японський живопис”) – напрям середньовічного японського живопису, для якого характерне використання сюжетів з національної історії та літератури Японії.

Ямб (грец. *jambos* – напасник) – I. Віршова двоскладова стопа з наголосом на другому складі. 2. У давньогрецькій поезії твори, за характером близькі до сатири.

ОСНОВНА Й ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА, РЕКОМЕНДОВАНА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Основна література

1. Гнедич П.П. История искусств. Эпоха Возрожденияб мировые шедевры. –М.: Олма Медиа Групп. – 2015. – 448с.
2. Гнедич П.П. История искусств. Европа и Россия. –М.: Олма Медиа Групп. – 2014. – 448с.
3. Гнедич П.П. История искусств. От древнего Египта до средневековой Европы. –М.: Олма Медиа Групп. – 2014. – 448с.
4. Гуревич П.С. Словарь по культурологии. – М.: КноРус. – 2016. – 448с.
5. Гусев В. И. Західна філософія Нового часу XVII – XVIII століть. – К.: Либідь. – 1998. – 368 с.
6. Емохонова Л.С. Мировая художественная культура. Учебное пособие для студентов педагогических заведений. – 5-е изд., пере раб и доп. – М.: 2001. – 544с.
7. Зарецкая Д.М., Смирнова В.В. Мировая художественная культура. Учебное пособие. – М.: Фирма МХК. – 2000. – 344с.
8. Ильина Т.В. История искусств. Западноевропейское искусство. – М.: Высшая школа. – 2009. – 368с.
9. История зарубежного искусства / под ред. М.Т. Кузьминой, Н. Л. Мальцевой. – М., 1971. – 472с.
10. Історія світової культури. – К.: Либідь. – 1994. – 320с.
11. Історія світової культури. Навчальний посібник / керівник авт. колективу Л.Т. Левчук. 3-тє вид. перероб. і доп. – К.: Центр учбової літ-ри. – 2010. – 400с.
12. Культурология. История мировой культуры / под ред. А.Н. Мироновой. – М., 1995.
13. Культурология. XX век. Энциклопедия в 2-х т. / под ред. Левит С.Я. – М.: Росслэн. – 2007. – 1393+1184с.
14. Куркіна С.В. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Світова художня культура з методикою викладання» для студентів мистецького факультету педагогічного університету – Кіровоград: ФОП Александрова М.В., 2011. – 90с.
15. Лекції з історії світової та вітчизняної культури. Навчальний посібник / за ред. А.В. Яртися. – Львів.: Світ. – 2005. – 568с.
16. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили. Монография. – К., Мистецтво. – 1980. – 288 с.
17. Поликарпов В.С. Лекции по истории мировой культуры. М.: Гардарика. – 1997. – 344с.
18. Теорія та історія світової та вітчизняної культури. Курс лекцій / за ред. Бичко А. – К.: Либідь. – 1992. – 392с.
19. Художня культура світу: Арабо–мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон.

- Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон. Навч. посіб. / Н.Є. Миропольська, Е.В. Белкіна, Л.М. Масол, О.І. Оніщенко. – К.: Вища школа. – 2005. – 191с.
20. Художня культура світу: Європейський культурний регіон. Навч. посіб. / Н.Є. Миропольська, Е.В. Белкіна, Л.М. Масол, О.І. Оніщенко. – К.: Вища школа. – 2001. – 191с.
21. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури: Підручник. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2007. – 194с.
22. Щолокова О.П. Основи професійної художньо–естетичної підготовки майбутнього вчителя. – К., 1996.
23. Щолокова О.П., Шип С.В. Світова художня культура. Від первісного суспільства до початку середньовіччя. – К.: Вища школа, 2004. – 175 с.

Художня література

1. Гомер – поеми «Іліада», «Одіссея»
2. Софокл – «Цар Едіп»
3. Аристофан «Жаби»
4. Вергілій «Енеїда»
5. Овідій «Метаморфози», «Фасти», «Наука кохання»
6. Августин Аврелій (Блаженний) «Сповідь»
7. Героїчні епоси Середньовіччя: «Пісня про Роланда» (Франція), «Пісня про Нібелунгів» (Німеччина)
8. Романи Середньовіччя: «Трістан та Ізольда», «Ланселот або Лицар Возу»
9. Данте Аліг'єрі «Божественна комедія»
10. Франческо Петрарка – сонети
11. Джованні Боккаччо «Декамерон»
12. Томас Мор «Утопія»
13. Франсуа Рабле «Гаргантюа і Пантагрюель»
14. Мігель Сервантес «Дон Кіхот»
15. Уільям Шекспір «Гамлет», «Ромео і Джульєтта», «Отелло»
16. Лопе де Вега «Собака на сні»
17. Ж. Мольєр «Дон Жуан або Кам'яний гість», «Міщанин у дворянстві»
18. Д. Дефо «Робінзон Крузо»
19. Дж. Свіфт «Мандри Гулівера»
20. Ф. Шіллер «Розбійники», «Вільгельм Тель»
21. Й. Гете «Фауст», «Егмонт»
22. Ш. Бомарше «Весілля Фігаро», «Севільський цирульник»
23. казки братів Грімм й Андерсена
24. Дж. Байрон «Східні поеми», «Дон Жуан»
25. В. Гюго «Собор Паризької Богоматері»
26. М. Гоголь «Тарас Бульба», «Вечори на хуторі біля Диканьки»,

«Мертві душі»

27. Т. Шевченко «Наймичка», «Катерина», «Кобзар»
28. Л. Українка «Лісова пісня»
29. І. Франко «Захар Беркут»
30. В. Стефаник «Камінний хрест»
31. Ф. Достоевський «Злочин і кара», «Ідіот»
32. Ф. Стендаль «Червоне і чорне»
33. Оноре де Бальзак «Людська комедія», «Гобсек»
34. І. Гончаров «Обломов»
35. І. Тургенєв «Батьки і діти», «Записки мисливця»
36. Л. Толстой «Війна і мир», «Анна Кареніна»
37. Г. Флобер «Мадам Баварі»
38. А. Чехов – «Чайка», оповідання
39. П. Меріме «Кармен»
40. Л. Керролл «Аліса в країні чудес»
41. О. Уайльд «Портрет Доріана Грея»
42. Г. Ібсен «Пер Гюнт»
43. Б. Шоу «Пігмаліон»
44. О. Грибоедов «Горе від розуму»
45. М. Салтиков–Щедрін «Жителі міста Глупова»
46. О. Островський «Гроза», «Безприданниця»
47. поезії О. Пушкіна, М. Лермонтова, О. Блока, С. Єсеніна,
В. Маяковського

Сніжана Віталіївна Куркіна

**Програма й методичні рекомендації до вивчення курсу
«Зарубіжна художня культура» для студентів
мистецьких й музично–педагогічних факультетів педагогічних
університетів**

Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний. Друк різнограф.
Умовн.–друк. арк. 3,95. Наклад 100 прим. Зам. № 2613.

ФОП Александрова М.В.

Свідоцтво про реєстрацію серія В 01 № 503112
м. Кіровоград, вул. Пашутінська, 12, оф. 4,
тел.: (0522) 24–86–34, факс: (0522) 27–02–24.
www.avangard.kr.ua, e-mail: info@avangard.kr.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія КГ № 009 від 11 березня 2010 р.